

Fredningsnævnet for Midtjylland, østlig dels afgørelse af 22. oktober 2019 om fredning af Lysnet i Randers og Favrskov Kommuner (FN-MJØ-129-2016)

Fredningsnævnet har besluttet at frede dele af Lysnet i Randers og Favrskov Kommuner.

Fredningsbestemmelserne fremgår af afgørelsens afsnit N.

Fredningskortet er medtaget som bilag til afgørelsen.

Fredningen omfatter ca. 58 ha fordelt helt eller delvist på ejendommene matr.nr. 2x, 7i, 8o og 12p Jebjerg By, Ørum, 11d, 23a, 40b, 40d, 43c, 85a og 85b Vissing By, Vissing samt 3v og 5cq Laurbjerg By, Laurbjerg.

Fredningsforslaget omfattede også de yderligere matr.nr, der er anført i afgørelsens afsnit A, men som ved enten Danmarks Naturfredningsforenings ændrede fredningsforslag eller fredningsafgørelsen er undtaget helt eller delvist fra fredningen.

Fredningsnævnet har samtidig i overensstemmelse med naturbeskyttelseslovens § 39 truffet særskilt afgørelse om erstatning i anledning af fredningen.

A. Fredningsforslaget

I det fredningsforslag, som Danmarks Naturfredningsforening rejste overfor fredningsnævnet den 1. november 2016, blev anført følgende beskrivelse:

” 1. Baggrunden for forslaget

Danmarks Naturfredningsforening fremsætter hermed i henhold til Naturbeskyttelseslovens § 36, jf. § 33 stk. 3, forslag til fredning af Lysnet i Favrskov og Randers kommuner, i alt 470 hektar.

Lysnet er et stort bakkemassiv på grænsen mellem Randers og Favrskov kommuner ca. 10 km sydvest for Randers. Lysnet er på flere måder enestående i geologisk og landskabelig henseende og rummer desuden unikke naturtyper og sjældne arter.

Lysnet er et sjældent eksempel på en østdansk bakke fra forrige istid, som har overlevet sidste istid. Normalt træffes bakker fra forrige istid kun i Vestjylland på de såkaldte bakkeøer, der ligger udenfor isens maksimale udbredelse under sidste istid, og som derfor ikke har været overskredet og udjævnet af dens gletsjere.

Lysnet består desuden for en stor del af ca. 50 millioner år gammelt plastisk ler fra tertiærtiden, som er blevet skubbet op af forrige istids gletsjere. På grund af disse forhold er Lysnet og det øst for liggende område med Ølst og Hinge Lergrave blevet udpeget som nationalt geologisk interesseområde (figur 2). Plastisk ler har været vanskeligt eller umuligt at opdyrke med ældre tiders redskaber. Lysnet er derfor først sent og kun delvis blevet opdyrket, og der er bevaret adskillige gamle løvskove og overdrev med meget høje naturværdier.

Området ligger nær Danmarks sjette største by og rummer store muligheder for naturoplevelser, herunder milevid udsigt over en stor del af Midtjylland og oplevelse af sjældne naturtyper som overdrev, oprindelige løvskove med gamle driftsformer og uregulerede bækløb. Disse muligheder er ikke realiserede i dag på grund af dårlige adgangsforhold, tilgroning og uheldigt placerede granplantninger. Ophør af kreaturgræsning, plantning, tilgroning og opdyrkning udgør desuden trusler mod områdets sjældne arter og naturtyper.

Danmarks Naturfredningsforening finder, at en fredning er nødvendig for at sikre og forbedre områdets enestående landskabelige værdier, for at bevare de værdifulde løvskovsmiljøer, for at få gennemført nødvendig pleje af de lysåbne naturtyper og endelig for at give offentligheden bedre adgangsmuligheder. Fredningen vil desuden skabe sammenhæng mellem den fredede Bjerre Skov mod nord og med skove og lysåbne naturarealer langs Hadsten Lilleå mod syd.

2. Fredningsforslagets afgrænsning

Fredningsforslagets afgrænsning fremgår af figur 1 og 2 og af det indsatte kortbilag. Mod nordvest afgrænses området af en omtrent 3 kilometer lang og 30-50 meter høj, retlinjet skrænt. Mod nord hænger området sammen med den fredede Bjerre Skov og langs østsiden sikres det åbne land sammen med en række værdifulde løvskove og bækløfter. Områdets sydlige del udgøres for størstedelen af Høgebjerg Skov og af et større overdrevsområde ved Lindkær. Fredningsforslaget omfatter i alt 470 hektar fordelt på 48 lodsejere. Heraf ligger de 398 hektar i Favrskov Kommune fordelt på 42 lodsejere, mens 72 hektar ligger i Randers Kommune fordelt på 7 lodsejere.

3. Beskrivelse af fredningsområdet

Geologi og landskab

Lysnets enestående landskab og dets geologiske historie er i fokus i nærværende fredningsforslag. Lysnet er en markant, over 1.000 hektar stor bakke midt i trekanten mellem Randers, Langå og Hadsten. Bakkens toppunkt er med sine 131 meter over havet Danmarks 9. højeste punkt.

Rent landskabeligt påkalder Lysnet sig opmærksomhed ved at være den højeste bakke i miles omkreds. For at møde højere bakker skal man i retning mod syd til Sorring Loddenhøj og Søhøjlandet, mod øst til Mols Bjerge og mod nord helt til Knøsen i Vendsyssel; mod vest findes ingen bakker af tilsvarende højde.

Geologisk anses Lysnet for at være en rest af en stor randmoræne fra forrige istid (Saale istiden), som senere isfremstød under den sidste istid (Weichsel istiden) ikke har formået at udjævne. Bakkens indre består overvejende af såkaldt plastisk ler fra Danmarks undergrund, der enten når helt op i overfladen eller som kun er dækket af tynde lag fra istiden. På grund af disse forhold er Lysnet udpeget som Nationalt Geologisk Interesseområde (1,2).

Lysnet udgør den sydøstlige del af et større moræneplateau, som mod syd, vest og nord er afgrænset af store smeltevandsdale fra istiden: Lilleådalen og Gudenådalen med deres sidedale (figur 3). Mod nordøst støder plateauet til Ølst bakke, som det er adskilt fra ved en retlinjet lavning, som må skyldes en forkastning i undergrunden. Mod sydøst afgrænses plateauet af Vissing Bæks dalgang, som fortsætter mod øst i Alling Ådal og rummer vandskel mellem Gudenåsystemet og Alling Å. Som det ses af terrænmodellen giver smeltevandsdalene og forkastningen tilsammen plateauet et sekskantet omrids.

Ud mod Gudenåen i vest ligger moræneplateauet i højder omkring 50 meter over havet, men herefter stiger terrænet stejlt, til det kulminerer i Lysnets 131 m over havet. Østsiden af Lysnetbakken falder derimod roligere ned mod Vissing Bæks dal. Bakkens sider er stærkt furede af dybe kløfter, der er skabt ved erosion af vandløb fra istidens slutning og frem til i dag. Da området bække er uregulerede foregår denne proces stadigvæk, om end i et langsommere tempo end dengang, da bakken lå vegetationsløs hen lige efter istiden. Under kraftig regn kan vandføring og materialetransport dog stadig blive usædvanlig kraftig. Det skyldes, at vandet har svært ved at synke ned gennem det plastiske ler.

Området omkring bakkens toppunkt er relativt fladt og for en stor del åbent, og det byder på usædvanligt storslåede, milevide udsigter. Udsigten over Gudenådalen og mod Randers er dog blokeret af en granplantage umiddelbart nord for selve toppunktet (figur 4). Tre større masteanlæg i området må også betegnes som landskabeligt skæmmende.

Lysnetbakkens geologiske dannelse

Lysnets indre består overvejende af havaflejret plastisk ler, der kan ses naturligt blottet i områdets bækkkløfter. De forskellige typer af ler kan desuden iagttages fra kanten af en nedlagt lergrav umiddelbart sydvest for Lysnettoppen. Vil man ned i lergraven bør man være iført gummistøvler og færdes med forsigtighed på grund af muligheden for skred. Det plastiske ler er i øvrigt langt bedre kendt fra gravene i Ølst og Hinge 5-6 kilometer mod øst, og geologernes viden om Lysnets plastiske ler er støttet på oplysninger herfra.

Undersøgelser af landskabets former, af sammensætningen af istidsaflejringerne og af strukturerne i det plastiske ler har fået geologerne til at give et bud på Lysnets dannelse. Lysnet regnes primært for at være presset op som en stor randmoræne af en gletsjer, der kom ind over området fra en nordøstlig retning i slutningen af den forrige Saale istid. Denne randmoræne kan stadig følges i en række af højdedrag fra Lysnet mod sydøst over Galten, Røved og Vorre og muligvis helt til Mols Bjerge. I den senere Weichsel istid er randmorænestrøget og Lysnet blevet ramt og overskredet af flere isfremstød fra forskellige retninger, som dog altså langt fra har formået at udslette bakken.

Der indgår forskellige typer plastisk ler i Lysnet (Ølst ler, Røsnæs ler og Lillebælt ler). Disse lerarter er aflejret gennem godt 10 millioner år i det kølige, nordlige Atlanterhav, som begyndte at opstå, da kontinentaldriften fik Nordamerika og Europa til at glide fra hinanden for omkring 60 millioner år siden. Nordatlanten afløste den forudgående kridttids varme hav. Leret har ofte livlige blågrønne og røde farver, og på grund af tryk fra istidernes gletsjere er det blevet presset op, foldet sammen og forskudt i komplicerede mønstre. Nordatlantens åbning var ledsaget af kraftig vulkanisme, der afsatte hundredvis af askelag over store områder. Disse askelag findes også i det plastiske ler, og de kan på grund af karakteristiske variationer i tykkelse og sammensætning korreleres med de samtidige og mere velkendte askelag i moleret på Fur og Mors. Oppresningen af det plastiske ler har medført, at Lysnet nok er det sted i Danmark udenfor Bornholm, hvor undergrundens lag, det vil sige lagene fra før istiderne, når op i den største højde over havet.

Om "almindeligt" ler og plastisk ler

Ler er betegnelsen for en jordart, der er plastisk i våd tilstand, men fast og hård, når den er tør. Det skyldes, at leret indeholder en række forskellige mineraler, som har det til fælles, at de findes som

ganske små, flade partikler på under to tusindedele millimeter (0,002 mm) som giver det stor evne til at binde vand. Herhjemme findes lerminerallerne oftest i blanding med grovere partikler (silt, sand, grus og sten), men hvis en sådan blanding blot indeholder mindst 15 % lermineraller kan den hænge sammen som i det almindelige moræneler, der er smeltet ud af istidens gletsjere. Ler til brænding af tegl og mursten skal dog helst være frit for sten, men det indeholder stadig en betydelig andel af grovere dele, der forhindrer at teglene smelter sammen og flyder ud under brændingen. Teglværksler er ofte dannet som smeltevandsler i isdæmmede søer i istidens gletsjere.

Plastisk ler er en betegnelse for meget rent og fedt ler, som indeholder 80-90 % lermineraller. Konsistensen minder nærmest om chokolade, og geologerne kender det på, at det ikke knaser mellem tænderne! Når plastisk ler bliver vandmættet svulmer det op, bliver blødt, og leret kan skride ud. Man skal derfor undgå at bygge på plastisk ler.

Det plastiske ler i Lysnet stammer fra tertiærtidens ældste afsnit palæocæn og eocæn, og det er mellem 45 og 55 millioner år gammelt. Det har tidligere været gravet i Lysnet, og forskellige andre steder i landet, men i dag graves det kun i Ølst Bakke lige øst for Lysnet i to store, åbne grave (Ølst og Hinge). Leret brændes til leca-granulat ("leca nødder") og letklinker, der anvendes som isolationsmateriale og til fundamenter. Leret kan også anvendes til bentonit, som er et godt tætningsmateriale til brug for eksempel i vandboringer.

Naturtyper

Lysnet har været vanskelig at opdyrke, da det fede, plastiske ler dels gør jordbunden svær at dræne og tung at pløje, dels gør den stenhård, når den tørrer ud i overfladen. Lysnet er derfor relativt sent opdyrket, og væsentlige dele henligger stadig som skov og overdrev. Desuden er områdets mange bække i langt mindre omfang end normalt i det danske landskab blevet reguleret eller rørlagt. Lysnet har oprindeligt været overdrev for de omgivende landsbyer, og har primært været benyttet til husdyrgræsning, til høslæt og til hugst af brænde og gærdematerialer mm. ved stævning i områdets mange småskove.

Lysåben natur

Indenfor fredningsforslagets område er overdrev den vigtigste lysåbne naturtype, som der i alt er registreret 46 hektar af. Overdrevene rummer stor naturmæssig variation med hensyn til terræn og jordbund, og i deres fugtigste dele forekommer andre naturtyper som væld, bække, småsøer, moser og enge. I de tørreste dele fandtes tidligere hedepartier, men de er nu desværre forsvundet sammen med flere karakteristiske hedearter. Overdrevene er i dårlig plejetilstand, idet størstedelen er uden eller med for svag græsning eller anden pleje og under stærk tilgroning.

De øvrige, § 3-beskyttede naturtyper forekommer overvejende som mindre islæt i overdrevene, og de er ligeledes under tilgroning; det drejer sig om i alt 7 hektar eng, mose og sø. Endelig er der indenfor fredningsforslaget ca. 9 kilometer beskyttet vandløb i form af små bækløb, som generelt er i fin naturtilstand. Et væsentligt - men ikke registreret - areal langs bækkene må betegnes som § 3-beskyttet mose, overvejende i form af elleskov på våd og vældpræget bund.

Skovnatur

Skovene på Lysnet er overvejende fredskove og rummer i hele Tusø Skov og i størstedelen af Bybæk, Pilkær og Høgebjerg Skove en unik kerne af gammel skov, som har ubrudt kontinuitet som naturlig

løvskov i hvert fald tilbage til fredskovforordningen af 1805. Det ofte stejle terræn og de tidligere omtalte jordbundsforhold med vådt, plastisk ler gør det desuden overordentlig sandsynligt, at her faktisk har været løvskov lige så længe, som der har været skov i Danmark efter sidste istid.

Som dokumenteret af skovkenderen Eiler Worsøe (4-5), som var lokal beboer, har skovene på Lysnet tidligere været benyttet langt mere intensivt til græsning og høslæt og til hugst af gavntræ end i dag. Da skovene for størstedelen består af el og andre træarter, som skyder igen fra stubbene efter fældning, har der været tale om såkaldt stævningsskov. I en stævningsskov behøver man ikke at plante, men kan blot hugge (stævne) genvæksten fra stubbene med passende mellemrum. Udover gavntræ til allehånde formål har det samtidig givet lys til skovbunden og dermed forbedret græsvæksten i de perioder, hvor skoven var nystævnet.

Worsøe beretter (5), at den sidste stævning i Tusø Skov fandt sted gennem de tre vintre mellem 1985 og 1988. Det drejer sig om 5 hektar af skovens i alt 15 hektar, som med undtagelse af et lille stykke gammel egeskov alle er stævningsskov domineret af el. Skoven blev da endnu græsset af kvier, og det lader til at være det seneste eksempel herhjemme på, at denne ældgamle driftsform har været opretholdt som led i den almindelige drift af en landbrugsejendom.

Siden – særlig efter implementeringen af Skov- og Naturstyrelsens naturskovsstrategi fra 1994 – er der genoptaget stævning i både private skove og i statsskove. Det gælder bl.a. den fredede Bjerre Skov, som nærværende fredningsforslag støder op til.

Plante- og Dyreliv

Både skovene og de lysåbne naturtyper på Lysnet rummer en meget rig flora (bilag 4.1-4.3). Der er i alt kendt omkring 350 plantearter indenfor fredningsområdet, og selvom ca. 20 af disse ikke er oprindeligt vildtvoksende i Danmark, og måske omkring 10 er forsvundne på grund af tilgroning og bortskygning, er det alligevel omkring hver fjerde vilde, danske plantearter, som stadig vokser her i dag.

Der er kun sporadisk kendskab til det øvrige plante- og dyreliv (bilag 4.4), men der kan næppe være tvivl om, at også f.eks. fugle-, insekt- og svampelivet må være rigere end normalt.

Det er vigtigt for den biologiske mangfoldighed i skovene, at de bevares som hidtil, dvs. som løvskov med naturvenlig drift. Særlig bør plantning af nåletræer, herunder juletræer og pyntegrønt, undgås. Desuden bør, af såvel landskabelige som biologiske hensyn, blokering af udsigter og skovbryn ved tilplantning af markerne med energipil og -poppel mm. undgås.

De lysåbne naturtyper er hårdt pressede af tilgroning og ophørt eller for svag græsning. Særlig kan der ikke længere siges at forekomme hede ved Lindkær, og sjældne eller lokalt sjældne arter som lav skorsonér, farve-visse og adskillige flere må frygtes at være borte eller i det mindste trængt meget stærkt tilbage. Tilsvarende gælder enge og moser, hvor især engstrøget ved Lindkær er under kraftig tilgroning med pil, og hvor de endnu åbne dele er stærkt domineret af mjøddurt, som har skygget den øvrige flora bort. Her kan man frygte for sjældne arter som f.eks. skærmpflanzen seline og flere arter af gøgeurt.

Fortidsminder og kulturspor

Kulturhistorisk er Lysnet en sent opdyrket udmark, hvor der ikke har ligget landsbyer eller anden væsentlig bebyggelse før udskiftningen, dvs. før omkring år 1800. Bortset fra en enkelt overpløjet høj

”Tinghøj” nær Vissing er der ikke registreret fortidsminder på Lysnet. Der er ca. 1,5 kilometer beskyttede sten- og jorddiger; helt overvejende fredskovdiger fra nyere tid. Derimod giver de mange bevarede småskove med overvejende naturlig trævegetation, overdrevene og de mange naturlige vandløb delvis et billede af landskabet fra før udskiftningen.

Offentlighedens adgang og friluftsliv

Publikums muligheder for at opleve det enestående landskab er begrænset til et mindre areal på 9 hektar, som ejes af Miljø- og Fødevarerministeriet, og til 400 meter fredet markvej og en vendeplads ved det geodætiske målepunkt på bakkens toppunkt 131 meter over havet. Lysnettoppen var tidligere et yndet udflugtsmål med milevid udsigt horisonten rundt, men er ikke længere attraktiv, da omkring halvdelen af rundhorisonten er blokeret af træbevoksninger. Den blokerede del af udsigten var tilmed den mest imponerende, da man her er tæt på bakkens markante nordvestskrænt med oprindelig en storslået udsigt over Gudenådalen.

Der er offentlig adgang til områdets skove efter de gældende regler herfor i private skove, men der savnes parkeringspladser og stisystemer, som binder skovene sammen med hinanden og med områdets øvrige naturområder.

Området anvendes kun i beskedent omfang til friluftsliv, som helt overvejende består i de lokale beboeres besøg i især Bybæk Skov. I Bybæk skov findes en spejderhytte, men der er i øvrigt ingen særlige afmærkede ruter eller andre faciliteter for friluftslivet i skovene. Ikke-lokale besøgende må formodes helt overvejende at bruge Miljø- og Fødevarerministeriets areal.

Naturpleje og naturplejeaftaler

Med fredningen får plejemyndigheden ret til at foretage naturpleje på private arealer uden udgift for ejeren. Det er f.eks. relevant, hvor § 3-beskyttede arealer er groet til i selvsået krat, som lodsejeren ikke selv ønsker at rydde.

Der er i 2012 i samarbejde mellem lodsejer, jagtlejer og Favrskov Kommune gennemført et større naturplejeprojekt om rydning af krat i den centrale del af overdrevet Lindkær (matr.nr. 1c, 12b og del af 11d, Laurbjerg By).

I den vestlige del af Pilkær Skov (matr.nr. 20c og 76, Vissing By) er der indgået en skovlovsaftale om bevaring af et antal enkelttræer.

Råstofindvinding og vandindvindingsinteresser

Omtrent den vestlige halvdel af Lysnet er udpeget som område med særlige drikkevandsinteresser, den resterende del som område med drikkevandsinteresser. Der er enkelte private vandboringer. Der er ingen reservationer til råstofgravning.

Området rummer en for længst nedlagt lergrav, som har været anvendt til deponering af marksten, men som ellers henligger uden efterbehandling og med væsentlige naturinteresser i form af muligheder for iagttagelse af udskridninger i det plastiske ler og af en stor bestand af maj-gøgeurt.

Natura2000-interesser

Området er ikke omfattet af natura 2000 udpegning, men støder mod nord til natura 2000-område nr. 229 Bjerre Skov.

4. Frednings- og planlægningsmæssige forhold

Eksisterende fredninger

Inden for området er en adgangsvej til og en vendeplads ved selve Lysnets toppunkt fredet (i alt 0,2 hektar). Denne fredning ophæves og arealet indgår i den nye fredning. Selve toppunktet er en trigonometrisk målestation.

Zonestatus

Hele området ligger i landzone.

Kommune-, lokalplan- og øvrige planforhold

Der er ingen særlige kommune- eller lokalplaner eller planforslag indenfor det foreslåede fredningsområde. Både Favrskov og Randers kommuner har udpeget deres dele af fredningsområdet som bevaringsværdigt landskab. Som der er redegjort for i afsnit 3 er området udpeget som nationalt geologisk interesseområde.

5. Forslag til fredningsbestemmelser

§ 1 Fredningens formål

Fredningen har til formål

- at sikre og forbedre områdets landskabelige værdier, således at området fremtræder som et åbent landskab med vide udsigter indrammet af løvskove,
- at sikre og forbedre områdets naturværdier herunder, at de lysåbne naturtyper bevares og forbedres ved god drift og pleje og at skovene bevares som artsrige løvskove,
- at sikre de geologiske interesser og skabe grundlag for, at der sker en formidling heraf,
- at sikre og forbedre områdets rekreative værdier, herunder offentlighedens muligheder for landskabs- og naturoplevelser ved at udsigter sikres og forbedres og at der etableres bedre stiforbindelser såvel indenfor området som til nærtliggende, offentligt tilgængelige naturområder,
- at skabe grundlag for naturpleje.

§ 2 Fredningsområdet

Fredningsområdet afgrænses som vist på kortbilag 1.

§ 3 Bevaring af området

Fredningsområdet skal bevares i sin nuværende tilstand, med mindre en tilstandsændring er påbudt eller tilladt i de følgende bestemmelser eller tillades ved dispensation fra fredningsnævnet, f.eks. i forbindelse med naturgenopretning eller rekreativ anvendelse.

§ 4 Arealernes drift og anvendelse

Arealernes drift og anvendelse skal tilrettelægges således, at fredningens formål opfyldes. For de vigtigste arealkategorier gælder følgende:

Skov

I fredskov, vist med særlig signatur på fredningskortet, skal eksisterende løvtræsarealer af naturligt hjemmehørende træarter opretholdes med vedvarende skovdække. Fredskovpligtige løvtræsarealer må således ikke konverteres til nåleskov, herunder juletræer og pyntegrønt, eller tilplantes med ikke-hjemmehørende arter af løvtræ. Fredskov kan lades urørt, men fredningen er ikke til hinder for, at skovdrift ved plukhugst, stævning og/eller skovgræsning opretholdes eller genindføres. Fredningsområdet rummer i alt 121,6 hektar fredskov.

En del skovbevoksede arealer er ikke fredskov. Det drejer sig dels om granplantager anlagt i nyere tid, om plantet energiskov og om naturligt tilgroede dele af gamle skovlysninger, overdrev og skovenge, der ligger inde i fredskov og som ikke er omfattet af § 3-beskyttelse.

For udvalgte ikke-fredskovpligtige skovbevoksede arealer, som ligger inde i fredskov, gælder som udgangspunkt ovennævnte regler for fredskov, medmindre det i medfør af en plejeplan (se § 10) besluttes at genskabe dem som overdrev eller eng. Det drejer sig om 3,6 hektar i Høgebjerg Skov beliggende i matrikel 14a og 18b Lerbjerg By, Lerbjerg.

For øvrige ikke-fredskovpligtige skovbevoksede arealer gælder enten, at de skal ryddes af hensyn til genskabelse af udsigt (se § 11) eller at de kan bevares som skov eller (gen)indtages til dyrkning af landbrug, men ikke konverteres til energipil.

Beskyttet natur

Der må kun foretages ændringer i tilstanden af naturtyper, som er beskyttet jævnfør naturbeskyttelseslovens § 3, når disse har et naturforbedrende sigte. Der må således ikke gødskes, anvendes pesticider, omlægges eller jordbearbejdes, sås eller plantes, drænes, kalkes, tilskudsfodres eller foretages udsætning eller fodring af vildt. Af hensyn til både udsigter og bedre naturtilstand skal der ske en del rydninger af selvgroede krat i de beskyttede naturtyper, se nærmere under § 9. Der er i alt 57,3 hektar beskyttede naturtyper indenfor fredningsområdet.

Arealer i landbrugsmæssig omdrift

Landbrugsjord i omdrift kan benyttes som hidtil. Dog er tilplantning med flerårige udsigtshæmmende afgrøder som energipil, juletræer, frugttræer og lignende samt læhegn og vildtremiser ikke tilladt. Undtaget fra forbuddet er tilplantning i private haver.

§ 5 Byggeri mv.

Der må ikke etableres nye boliger i området, herunder hverken i eksisterende bebyggelse eller som nybyggeri. Det gælder dog ikke medhjælper- og generationsskifteboliger, der lovligt kan etableres i medfør af lov om planlægning § 36, stk. 1 nr. 12.

Der må heller ikke opføres anden ny bebyggelse, herunder skure, boder, jagthytter og lignende. Forbuddet omfatter tillige legeredskaber, terrasser, drivhuse og andre faste indretninger uden tilknytning til den eksisterende bebyggelse. Sådanne konstruktioner kan opføres på arealer, som er omfattet af fredningskortets signatur "hus med have og gårdspladsareal".

Bygninger som er nødvendige for landbrugsdriften kan opføres i tilknytning til eksisterende bebyggelse efter godkendelse af fredningsnævnet for så vidt angår byggeriets udformning, størrelse og placering.

Fredningen er ikke til hinder for midlertidig anbringelse af skurvogne eller skure, der i kortere perioder er nødvendige for skovdrift eller naturpleje.

Fredningen er ikke til hinder for anbringelse af sædvanlige læskure for husdyr efter fredningsnævnets godkendelse af udformning, størrelse og placering.

Deponering må ikke finde sted indenfor fredningsområdet.

§ 6 Faste konstruktioner og anlæg

Der må ikke etableres faste anlæg og konstruktioner som f.eks. tårne, vindmøller, solcelleanlæg, tank-anlæg, transformerstationer, master o.l. Der må ikke føres luftledninger over arealerne. Der må kun etableres sædvanlig nedadrettet belysning og kun i tilknytning til boliger og driftsbygninger.

Udenfor have- og gårdspladsarealer må der ikke anbringes campingvogne eller lignende, og teltslagning må ikke finde sted.

Etablering af sportsanlæg som golfbaner, skydebaner, motorbaner og landingsbaner for fly og helikoptere m.m. er ikke tilladt.

Der må alene opsættes almindelige landbrugshegn (trådhegn) til hegning af husdyr. I skovene kan der opsættes sædvanlige hegn omkring nyplantninger og foryngelser såfremt disse fjernes igen inden 10 år. Usædvanlig hegning er ikke tilladt, herunder f.eks. hjortehegn og hvide træhegn (hestehegn).

Der må opsættes informationstavler til formidling af fredningen på foranledning af plejemyndigheden. På Naturstyrelsens areal kan der opstilles borde-/bænkesæt, shelters o.l. til støtte for friluftslivet.

§ 7 Terrænændringer mv.

Der må ikke foretages terrænændringer. Der må ikke fyldes op, graves af eller planeres. Råstoffer må ikke udvindes, heller ikke til eget brug. Forbuddet mod terrænændringer gælder ikke i private haver.

§ 8 Offentlighedens adgang

Offentlighedens adgangs- og opholdsret i området følger af de almindelige bestemmelser i gældende love, og eksisterende veje og stier er således åbne for offentlighedens færdsel til fods eller på cykel, jf. naturbeskyttelseslovens kapitel 4.

Der sikres eksisterende stier og udlægges nye stier som vist med særlig signatur på fredningskortet. Stierne kan etableres som trampespor eller slåede 1 meter brede stier. Der skal være opmærksomhed på, at der vil opstå behov for at flytte stien rundt om lergraven på matrikel 40d, Vissing By i takt med, at der uden tvivl også fremover vil ske nedskridninger af lergravens kanter.

Plejemyndigheden skal inden for 1 år efter fredningens gennemførelse have etableret de på kortet viste nye stier. Yderligere stier kan etableres efter aftale med lodsejeren.

§ 9 Naturpleje

Plejen af områdets lysåbne, beskyttede naturtyper (særligt overdrev og enge) tilrettelægges så den sikrer en lav vegetationshøjde ved græsningssæsonens afslutning, medmindre plejen udføres ved helårsgræsning. Der kan bevares enkelte træer og buske og mindre kratpartier, men generelt er der et

stort behov for rydning heraf, som skal opfyldes. Ved rydning skal ikke-hjemmehørende arter af træer og buske bekæmpes særlig konsekvent, og ny opvækst heraf skal fjernes. Det gælder særlig nåletræer bortset fra enebær samt ahorn, gyvel og glansbladet hæg. Den naturlige trævegetation i områdets bækkeløfter, som helt overvejende er domineret af el, skal bevares og kan eventuelt periodevis forynges ved stævning.

Der skal ske afvikling af i alt ca. 12 hektar udsigtshindrende granplantning, selvsået løvskov og energiskov, se nærmere under § 11.

Indenfor skovene og de ovenfor omtalte, lysåbne naturtyper må de hydrologiske forhold helt overvejende betegnes som naturlige. Fredningen er ikke til hinder for, at der med fredningsnævnets godkendelse kan genskabes naturlig hydrologi i øvrige dele af området, for eksempel ved sløjfning af dræn eller frilægning af rørlagte vandløb.

§ 10 Plejemyndighed og plejeplaner

Favrskov og Randers kommuner er plejemyndighed for de privatejede arealer, mens Naturstyrelsen er plejemyndighed for og udfører pleje på Miljø- og Fødevareministeriets arealer.

Såfremt en lodsejer eller forpagter ikke selv ønsker at udføre pleje, har plejemyndighederne ret til, efter forudgående drøftelse med ejeren, at udføre natur- og landskabspleje på privatejede arealer til opfyldelse af fredningens formål, jævnfør den til enhver tid gældende bekendtgørelse om pleje af fredede arealer og tilsyn, for tiden bekendtgørelse nr. 924 af 27/06/2016.

Plejemyndighederne udarbejder en fælles plejeplan for det fredede område senest 1 år efter fredningens gennemførelse. Den første plejeplan skal gælde for højst 5 år, de senere for højst 10 år.

Plejeplanen skal udmønte fredningens formål og redegøre for plejeforanstaltninger og eventuelle detaljændringer i offentlighedens adgangsret. Plejeplanen kan desuden indeholde forslag til etablering af enkle publikumsforanstaltninger.

Der skal gives lodsejere, forpagtere og Danmarks Naturfredningsforening ret til at udtale sig om forslaget til plejeplan. Såfremt der er uenighed om indholdet af plejeplanen, forelægges de specifikke uenigheder for Fredningsnævnet til afgørelse, jf. ovennævnte bekendtgørelse.

Plejemyndigheden har, uanset fredningen, som hidtil pligt til at pleje egne arealer, som er omfattet af naturbeskyttelseslovens § 3.

Overordnede retningslinjer for naturplejen fremgår af § 9.

§ 11 Særbestemmelser

For at genskabe den frie udsigt over Gudenådalene fra området omkring Lysnets toppunkt skal der ske afvikling af ca. 11 hektar bevoksning på matrikel nummer 7i og 8° Jebjerg By, Ørum, og arealet skal herefter holdes fri for opvækst, som kan forstyrre udsigten. Tilsvarende skal ca. 1 ha selvsået bevoksning på Naturstyrelsens areal på matrikel nummer 40d Vissing By, Vissing ligeledes fjernes af hensyn til udsigten, og arealet skal fremover friholdes for opvækst. Naturmæssigt værdifulde enkelttræer og mindre trægrupper, som ikke væsentligt generer den frie udsigt kan bevares. Der skal endelig ske rydning af 1 hektar energiskov af poppel på matrikel nummer 21a Vissing By, Vissing. Rydningerne skal gennemføres senest 1 år efter fredningens ikrafttræden.

§ 12 Dispensation

Fredningsnævnet kan meddele dispensation fra fredningsbestemmelserne, såfremt det ansøgte ikke vil stride mod fredningens formål, jf. Naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 1.

§ 13 Ophævelse af eksisterende fredning

Med gennemførelsen af nærværende fredning ophæves Overfredningsnævnets kendelse af 12.01.1951 (Reg. nr. 01352.00) om fredning af adgangsvej og vendeplads ved Lysnetbakkens topunkt.”

Fredningsforslaget omfattede følgende ejendomme helt eller delvist:

Jebjerg By, Ørum: matr.nr. 2x, 5a, 7i, 8o, 10b, 10e, 10h, 12p, 12q, 13e, 16b, 27d, 27h, 34c, 34d, 38a og 38b.

Vissing By, Vissing: matr.nr. 1a, 2d, 2g, 2h, 2i, 3m, 5c, 5e, 5i, 6c, 6e, 7i, 7n, 7y, 8b, 8l, 9h, 11d, 11h, 11u, 11x, 12n, 12o, 13f, 13m, 15l, 17o, 19e, 19i, 20c, 21a, 21b, 21e, 21f, 21g, 23a, 23c, 24g, 24i, 25d, 26a, 27g, 28b, 29k, 37a, 39, 40b, 40d, 43c, 44a, 52a, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 76, 77a, 78b, 79b, 79c, 79e, 80a, 85a og 85b.

Lerbjerg By, Lerbjerg: matr.nr. 2c, 3c, 4d, 5c, 6r, 8g, 9a, 10l, 10m, 14a, 14b og 18b.

Laurbjerg By, Laurbjerg: matr.nr. 1c, 3bo, 3v, 5cq, 11d, 11e, 12b og 12d.

Essendrup By, Laurbjerg: matr.nr. 1d, 1e, 1g og 1m.

Som bilag 1 til fredningsforslaget var vedhæftet en fortegnelse over de omfattede lodsejere og arealer. Oplysningerne er ikke medtaget i afgørelsen, men i fredningsnævnets afgørelse om erstatning.

Som bilag 2 til fredningsforslaget var i overensstemmelse med naturbeskyttelseslovens § 36, stk. 5 vedhæftet Danmarks Naturfredningsforenings budgetoverslag over de forventede omkostninger ved gennemførelsen af fredningsforslaget.

Danmarks Naturfredningsforening anslog den samlede fredningserstatning til 4.626.173 kr. Budgetoverslaget var specificeret som tilkendelse af grunderstatning på 3.600 kr. pr. ha for 291,2 ha (i alt 1.048.320 kr.), 6.000 kr. pr. ha for 287,8 ha med forbud mod flerårige udsigtshæmmende afgrøder (i alt 1.726.908 kr.), 10.000 kr. pr. ha for 121,6 ha fredskov med naturnær skovdrift (i alt 1.216.000 kr.), 30.000 kr. pr. ha for 3,6 ha ikke fredskov med naturnær skovdrift (i alt 108.000 kr.), 20.000 kr. pr. ha for 11 ha rydning af skov og energiskov til vedvarende åbent areal (i alt 220.000 kr.), 60 kr. pr. meter for 3.896 meter ny sti (i alt 233.760 kr.) og 15 kr. pr. meter for 4.879 meter eksisterende sti (i alt 73.185 kr.).

Som bilag 3 til fredningsforslaget var vedhæftet Miljøstyrelsen, Randers Kommune og Favrskov Kommunes bemærkninger til budgetoverslaget.

Miljøstyrelsen anførte, at den aktuelle grundtakst er på 3.500 kr. Der er i fredningsforslaget lagt op til, at der ikke kan plantes flerårige udsigtshæmmende afgrøder, at eksisterende skov eller energiskov skal fjernes, og at 125 ha skov skal drives med naturnær skovdrift. Det var Miljøstyrelsens vurdering, at omkostningerne forbundet med tiltag i det foreslåede omfang næppe vil være i overensstemmelse med det, der kan opnås med fredningen af arealerne.

Randers Kommune anførte, at der ikke er anledning til at starte en fredningsproces, og at kommunen ikke ønsker projektet fremmet.

Favrskov Kommune anførte, at fredningsforslaget omfatter et for stort areal. Udsigten fra Lysnet med dets herlighedsværdi kan bevares og beskyttes indenfor et noget mindre areal. Det er derfor nødvendigt at reducere fredningsarealet markant, hvis kommunen skal se positivt på en fredning. En fredning vil foruden fredningserstatning pålægge kommunen udgifter til plejeplaner, rydninger, drift mv., som kommunen er kritisk overfor at blive pålagt.

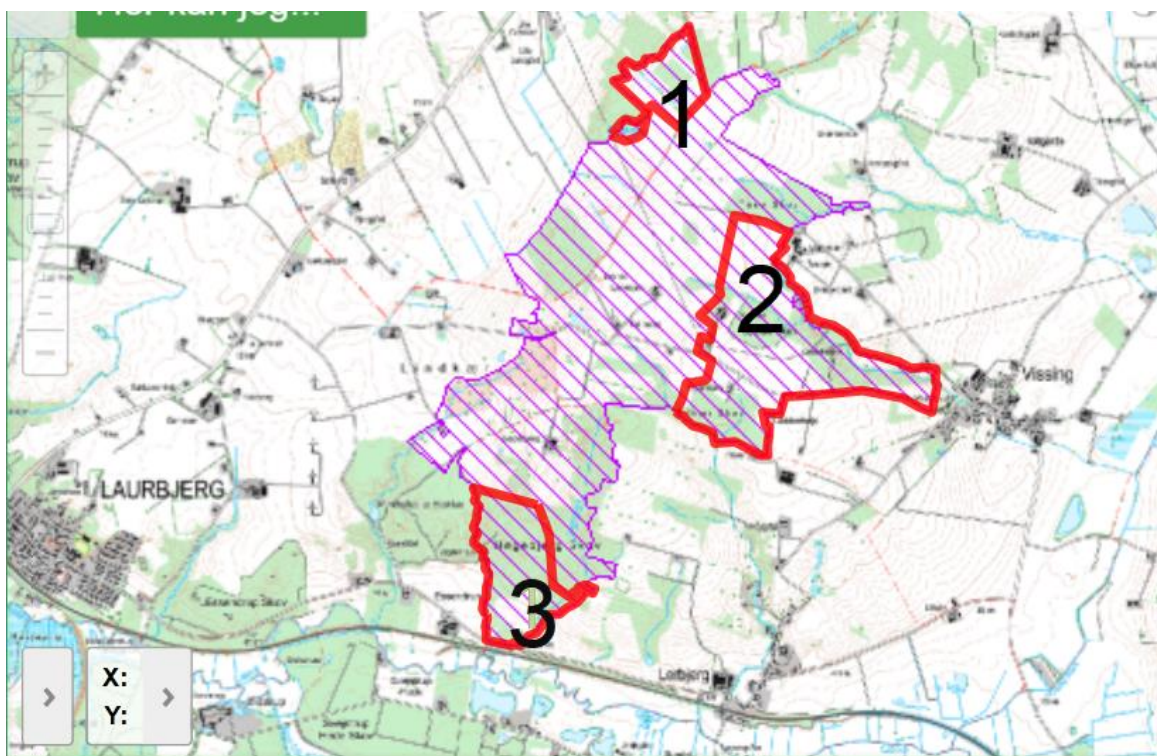
Som bilag 4 til fredningsforslaget var vedhæftet en floraliste for overdrev ved Lindkær (bilag 4.1), en samlet floraliste for skovene på Lysnet (Tusø Skov, Bybæk Skov, Pilkær Skov og Høgebjerg Skov) (bilag 4.2), en samlet floraliste for hele det foreslåede fredningsområde (bilag 4.3) og en oversigt over dagsommerfugle og sjældne insekter i det foreslåede fredningsområde (bilag 4.4).

Som kortbilag 1 til fredningsforslaget var medtaget et fredningskort over det område, der blev foreslået fredet.

B. Det ændrede fredningsforslag

På baggrund af indsigelser og andre bemærkninger til fredningsforslaget fremsat før, under og efter det offentlige møde, der blev holdt om fredningsforslaget, udarbejdede Danmarks Naturfredningsforening et ændret fredningsforslag med ændret fredningskort. Indsigelserne og bemærkningerne omtales i afsnit C, D og E.

Ændringerne bestod i, at en række skov- og markarealer, som ikke er direkte synlige fra toppen af Lysnet, blev taget ud af fredningsforslaget, hvorved det foreslåede fredningsområde blev reduceret med 155 hektar fra de oprindelige 470 hektar til 315 hektar. Det blev illustreret på følgende måde, hvor områderne kaldet 1,2 og 3 ikke længere blev foreslået fredet:

Den ændrede foreslåede fredningsgrænse fremgik tilsvarende af et ændret forslag til fredningskort.

De ejendomme, der med det ændrede fredningsforslag ikke længere blev foreslået fredet, var følgende ejendomme:

Jebjerg By, Ørum: matr.nr. 10b, 10h, 13e, 27h, 34c, 34d, 38a og 38b.

Vissing By, Vissing: matr.nr. 1a, 2d, 2g, 2i, 3m, 5e, 6c, 6e, 7y, 8l, 9h, 11h, 11u, 11x, 12n, 12o, 13f, 13m, 15l, 17o, 19e, 20c, 21e, 23c, 24i, 25d, 27g, 28b, 29k, 37a, 44a, 52a, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 76, 77a, 78b, 79b, 79e og 80a.

Lerbjerg By, Lerbjerg: matr.nr. 10l og 10m.

De ejendomme, der var omfattet af fredningsforslagets lb.nr. 1, 4, 14, 15, 16, 17, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 30, 37, 38, 39, 46, 47 og 48, blev herefter ikke længere foreslået fredet.

Endvidere blev dele af følgende ejendomme ikke længere foreslået fredet:

Jebjerg By, Ørum: matr.nr. 5a, 16b og 27d.

Vissing By, Vissing: matr.nr. 23a.

C. Det offentlige møde om sagen

Fredningsnævnet holdt i juni 2017 et offentligt møde om fredningsforslaget.

På mødet redegjorde Danmarks Naturfredningsforening for fredningssagens forhistorie, herunder om partnerskabsprojektet fra 2008, som havde til formål at fritlægge toppen af Lysnet, hvilket ikke lykkedes som følge af en lodsejers krav på vedvarende erstatning.

Danmarks Naturfredningsforening redegjorde herefter for fredningsforslaget og fremhævede som baggrund for fredningsforslaget foruden en sikring af udsigten fra Lysnet; værdifulde overdrev, landskabelige værdier, rekreative værdier, naturpleje, større sammenhængende naturområder, større uforstyrrede landskaber og nationalgeologiske interesser.

Danmarks Naturfredningsforening anførte ved gennemgangen, at man i relation til den markvej til Lysnet, som sammen med Lysnet er omfattet af en frivillig fredning, gerne vil imødekomme en indsigelse mod brug af motorkøretøjer på markvejen, idet dog arbejdskørsel og handicapkørsel bør være tilladt. Det anerkendes, at de nuværende grundejere passer godt på det foreslåede fredningsområde og driver det fornuftigt, men en fredning skal sikre, at det også sker i kommende generationer. Det er en fejl, når det er anført i de foreslåede fredningsbestemmelser, at der ikke må tilskudsfodres mv. i områder omfattet af naturbeskyttelseslovens § 3. Der må tilskudsfodres i samme omfang som hidtil. Der er måske foreslået et for stort fredningsområde i relation til landbrugsjord i yderområder, og i hvert fald en del af de ejendomme, der er omfattet af fredningsforslagets lb.nr. 37, kan undtages fra en fredning. Danmarks Naturfredningsforening vil efter det offentlige møde skriftligt meddele fredningsnævnet, hvilke områder som kan undtages fra en fredning.

Der blev af flere stillet spørgsmål til muligheden for at opføre skure og shelters, opsætte hegn og solceller og udføre terrænændringer i tilfælde af en fredning. Fredningsnævnets formand anførte, at det allerede som

følge af fredningsforslagets fremsættelse kræver en dispensation. Han redegjorde for fremgangsmåden og i et vist omfang for praksis ved dispensation fra foreslåede fredningsbestemmelser.

Der blev stillet forslag om at ophæve fredningsforslagets midlertidige retsvirkninger, således at der kun indtræder et forbud, hvis der gennemføres en fredning. Fredningsnævnets formand redegjorde for naturbeskyttelseslovens bestemmelser om et fredningsforslags midlertidige retsvirkninger og om muligheden for at ophæve disse under fredningssagens behandling. Danmarks Naturfredningsforening vil efter det offentlige møde skriftligt meddele fredningsnævnet sine bemærkninger til spørgsmålet om en sådan ophævelse af fredningsforslagets midlertidige retsvirkninger.

Der blev stillet spørgsmål til, om fjernelse af beplantning på toppen af Lysnet vil betyde, at der vil blive fri adgang for offentligheden til området og til den fremtidige vedligeholdelse af udsigten. Danmarks Naturfredningsforening anførte, at det ikke vil blive tilfældet, hvis området hegnes. Spørgsmål om fremtidig vedligeholdelse skal behandles i en plejeplan for området.

Der blev stillet spørgsmål til linjeføringen af den sti, som er foreslået fra toppen af Lysnet til Bjerre Skov, herunder nytteværdien af en sådan sti, hvis det viser sig, at der ikke er offentlig adgang til stien i Bjerre Skov. Stien er også foreslået igennem dyrket landbrugsjord. Fredningsnævnets formand anførte, at disse forhold vil blive undersøgt og besigtiget af fredningsnævnet.

Favrskov og Randers Kommuner havde ikke bemærkninger til fremsættelse på mødet.

Miljøstyrelsen anførte, at det anerkendes, at der er landskabelige- og naturmæssige værdier tilknyttet udsigtspunktet, men det foreslåede fredningsområde er for stort i forhold til gevinsterne ved en fredning. Miljøstyrelsen vil efter det offentlige møde og gennemførte besigtigelser vende tilbage til spørgsmålet om en frednings geografiske udstrækning.

Naturstyrelsen, Søhøjlandet anførte som grundejer i det foreslåede fredningsområde, at man skal være opmærksom på, at en bestemmelse om, at pleje skal ske ved græsning, kan være uhensigtsmæssig, hvis der ikke kan opnås tilskud til græsning. Danmarks Naturfredningsforening anførte på forespørgsel, at det kan være en god ide, hvis også grundejerne er repræsenteret i et plejeudvalg.

Der blev af mange grundejere, herunder fra grundejergruppen, der omfatter 41 af de 45 grundejere, som er omfattet af fredningsforslaget, fremsat bemærkninger om, at en fredning bør begrænses til en frivillig fredning af det areal på 18 ha, som Danmarks Naturfredningsforening tidligere har arbejdet for at få fredet. Det vil være muligt at gennemføre en sådan frivillig fredning, som vil sikre udsigten fra Lysnet. Der er ikke grundlag for at frede yderligere områder eller at pålægge grundejerne restriktioner på brugen af egen jord.

Det blev til støtte for bemærkningerne om kun at frede 18 ha ved en frivillig fredning bl.a. anført, at det krænker retsbevidstheden, at der nu foreslås et større området fredet end tidligere, samtidig med at det tilkendegives, at det foreslåede fredningsområde kan begrænses. Det skaber usikkerhed for retsstillingen i årevis. Den foreslåede fredning er ikke i almenvellets interesse. Hverken Favrskov Kommune, Randers Kommune eller Miljøstyrelsen ønsker fredningen gennemført. Grundejerne kan passe på området uden at blive pålagt en fredning, de ikke er interesseret i. De har i generationer skabt natur og en stor vildtbestand i området, og det vil blive sat mange år tilbage, hvis fredningsforslaget gennemføres. Vildtbestanden vil blive ødelagt, hvis der anlægges stier med offentlig adgang, da de vil blive brugt til hundeluftning og mountainbikes. De deler alle passionen for at bo på landet og elsker naturen, jagten og råvildtet tæt på. Fredningen står ikke mål med de gener og udgifter, de vil blive pålagt. Der kræves heste til at gennemføre den ønskede naturpleje, da den ikke kan opnås ved kreaturer, der kun spiser græs. Det vil foruden rydning være nødvendigt at sætte midler af til fremtidig vedligeholdelse.

Det blev af et byrådsmedlem fra Favrskov Kommune anført, at det ikke er et samlet byråd, der har udtrykt støtte til kun at frede 18 ha ved en frivillig fredning. Det kan være en god ide at frede et større område for at bevare de vigtige naturtyper, særligt overdrev og skove. Det er vigtigt, at offentligheden har adgang til at se de truede naturområder, og erfaringen viser, at stier ikke ødelægger naturen. Det må være op til Danmarks Naturfredningsforening og fredningsnævnet at finde den nærmere udstrækning af et fredningsområde. Det blev af et andet byrådsmedlem fra Favrskov Kommune anført, at erfaringer med andre trampestier viser, at det ikke betyder, at dyr skræmmes væk.

Der blev under mødet også fremsat bemærkninger om erstatningers størrelse. Fredningsnævnets formand redegjorde for den senere procedure for indhentelse af erstatningskrav, hvis fredningsnævnet beslutter at gennemføre en fredning.

Der skete efterfølgende besigtigelse af den markvej til toppen af Lysnet, hvorom Danmarks Naturfredningsforening er indstillet på, at der bliver pålagt restriktioner for motoriseret færdsel, og af selve toppen og udsigten mod nord for enden af henholdsvis den østlige og vestlige beplantning ved toppen. Der vil senere blive besigtigelse af den foreslåede sti til Bjerre Skov og adgangsforholdene i Bjerre Skov, herunder med en stillingtagen til, om der er tale om en sti eller et kørespor og i sidstnævnte henseende, om der er offentlig adgang langs køresporet. Danmarks Naturfredningsforening anførte i øvrigt, at der med de tilgængelige kortoplysninger kan være tvivl om, hvorvidt det levende hegn langs den foreslåede sti fra Lysnet følger skellet, men at man i givet fald vil foreslå en stis linjeføring på den nordlige side af hegnet.

Der blev i øvrigt omtalt muligheden for at forbedre udsigten fra toppen af Lysnet ved opførelse af et udsigtstårn eventuelt som erstatning for masten i området.

D. Fredningsnævnets øvrige besigtigelser og møder

Fredningsnævnet holdt efter det offentlige møde særskilte møder med de grundejere, som anmodede om et sådant møde. Danmarks Naturfredningsforening deltog også i møderne.

På et møde med Ulla Andersen og Kåre Iversen (lb.nr. 1) blev det anført, at ansøgningen om dispensation til rydning og genplantning er begrundet i en aftale, som de indgik med Hedeselskabet inden fredningssagen. De har købt frø. Der vil ikke være behov for indhegning af skoven. De vil gerne have, at der i skoven også indgår en anden skovtype, da det kan have betydning for ejendommens værdi ved et salg. Det er i dispensationssagen markeret, hvad der ønskes ryddet. Den flis, der fremkommer herved, skal finansiere den øvrige forarbejdning. Den resterende del af skoven bevares uforandret. De anførte videre, at der ikke bør gælde et forbud mod, at de graver grus til eget brug, da det som følge af undergrundsforholdene er nødvendigt med påfyldning. De graver nu til eget forbrug i skoven. Fredningsnævnet opfordrede i lyset af det anførte og ejendommens placering i det foreslåede fredningsområde Danmarks Naturfredningsforening til at se på en mulig imødekomme af de rejste problematikker.

På et møde med Peder Christian Brejnholt (lb.nr. 2) og John Engsig (lb.nr. 31) blev dele af forløbet af den foreslåede trampesti fra Lysnet til Bjerre Skov besigtiget. Danmarks Naturfredningsforening anførte om stien, at den i fredningsforslaget er foreslået placeret på John Engsig's ejendom syd for den beplantning, der adskiller ejendommene. Den bør dog af hensyn til udsigten fra Lysnet placeres nord for beplantningen og således på Peder Brejnholt's ejendom. John Engsig anførte om stien, at det vil være nødvendigt at opsætte et tilstrækkeligt højt trådhegn til sikring af, at hunde ikke kan komme ind til de kreaturer, der græsser på hans marker.

En sti bør endvidere udføres med foranstaltninger, som sikrer, at der ikke kan rides eller køres med motor-køretøjer, herunder ATV på stien. Peder Brejnholt anførte om stien, at den vil berøre en stor del af hans ejendom, hvis den placeres nord for beplantningen. Han har ikke afgørende indvendinger mod, at en eventuel sti etableres på hans ejendom, men der skal tages stilling til, hvor bred den skal være, og det skal have betydning for erstatningens størrelse. Stien skal placeres helt op mod skel. Han har ikke indvendinger mod, at der rides på en sti. Det vil være vanskeligt at vedligeholde en sti som følge af underlaget. Han anførte i øvrigt, at der er plantet juletræer foran søen ved Bjergmose. Det er hans opfattelse, at der ikke er noget behov for at gennemføre en fredning af de arealer, men hvis det sker, bør arealet med juletræer undtages fra fredningen. Det skal ske, så det ikke fremadrettet kan give anledning til problemer. Der er også et arbejds-skur ved søen, som ikke er indtegnet på fredningskortet. Han vil ikke have store betænkeligheder ved fjernelse også af andre træer end de umiddelbart foreslåede ved Lysnet, hvis fredningsnævnet vurderer, at det er nødvendigt til sikring af en udsigt, men der vil nok ikke være grundlag for at fjerne mange ekstra træer. John Engsig anførte i øvrigt, at det vil medføre unødvendige problemer, hvis der skal søges om tilladelse, hver gang der skal flyttes et læskur. Det vil derfor være hensigtsmæssigt, at det anføres i en fredning, at et læskur, hvis ydre fremtræden kan godkendes af fredningsnævnet, kan flyttes efter behov uden forelæggelse for fredningsnævnet. Han er ikke indstillet på at acceptere et forbud mod flerårige udsigtshæmmende afgrøder på sin ejendom, men han vil ikke udelukke, at han kan acceptere det på en mindre del af ejendommen, hvis det vurderes nødvendigt for en udsigt, som fredningsnævnet gerne vil have bevaret. En fredning er i øvrigt ikke nødvendig og proportionel, da udsigten ikke er hindret. Det blev i øvrigt påpeget, at det ved rydning på toppen kan være hensigtsmæssigt at bevare noget af beplantningen, herunder særlig egeskoven. Det blev endvidere påpeget, at et tårn kan overflødiggøre et forbud mod flerårige udsigtshæmmende afgrøder. Danmarks Naturfredningsforening anførte, at en sådan bevarelse af en del af beplantningen kan sikres ved udarbejdelsen af plejeplanen.

På et møde med Gorm Ditlev Christensen (lb.nr. 18) blev det anført, at det primære formål med fredningsforslaget er at sikre udsigten fra Lysnet, men ejendommens bygninger kan ikke ses fra Lysnet. Fredskoven er altid blevet plejet, og markerne er altid dyrket på en måde, så de ikke hindrer udsigten. Der er ikke behov for en fredning, og en fredning vil ikke være et proportionelt indgreb. Det vil som følge af de særlige forhold omkring driften af Duelund være voldsomt indgribende med en fredning, særligt hvis den omfatter hele ejendommen. Hvis fredningsnævnet vil frede mere end de oprindeligt foreslåede 18 ha, kan det opnås med langt mindre indgreb. En frivillig aftale vil ikke på samme måde som en fredning have betydning for ejendommens værdi, da en aftale ikke på samme måde som en fredning hæmmer et salg af ejendommen. Det giver som følge af terrænforholdene ikke mening at tale om udsigtshæmmende afgrøder på en stor del af arealerne, og de lavereliggende arealer, som han har indtegnet på et kort, bør derfor under alle omstændigheder undtages fra en fredning eller et forbud mod udsigtshæmmende beplantning. Danmarks Naturfredningsforening anførte, at det anerkendes, at forholdene i skoven er fine, men det bør sikres, at der også fremover af efterfølgende ejere sker en ordentlig beskyttelse af floraen, og at den gamle danske løvskov bevares med nænsom drift. Fredningsbestemmelserne for skoven kan formuleres på en sådan måde, så fredningen ikke hindrer en fornuftig skovdrift. Det er vigtigt også at frede de åbne marker af hensyn til både udsigten og bevarelse af de åbne landskaber.

På et møde med David Søsted (lb.nr. 35) blev det anført, at energipolerne efter hans opfattelse er at side-stille med stævningssskov. De er der for at skærme vildtet. Den sti, der er foreslået på Vagn Munkholms ejendom, er det værste ved fredningsforslaget. Den går gennem et naturområde, og man vil ikke kunne bruge den, da den er foreslået placeret på et lerlag, som skrider. En sti vil i øvrigt også ødelægge jagten. Han hen-viste i øvrigt til sine bemærkninger i sin skriftlige indsigelse til fredningsnævnet.

På et møde med Bettina Mette Zimmermann og Allan Zimmermann (lb.nr. 37) blev der henvist til den skriftlige indsigelse mod fredningsforslaget. Det primære formål med fredningsforslaget er at sikre udsigten fra Lysnet, men ejendommen kan ikke ses fra Lysnet. Fredskoven er svært tilgængelig som følge af vandløb og en meget våd undergrund. Det vil i praksis ikke være muligt med offentlig adgang. De passer på skoven, og der er intet grundlag for at pålægge dem restriktioner på skovbrugen. Der kan i stedet arbejdes på at opnå en frivillig aftale i form af en deklaration til bevarelse af den artsrige løvskov. En fredning vil derfor ikke være et proportionelt indgreb. Danmarks Naturfredningsforening anførte, at der ikke er foreslået en sti på ejendommen. Det anerkendes, at forholdene i skoven er fine, men det bør sikres, at der også fremover af efterfølgende ejere sker en ordentlig beskyttelse af floraen, og at den gamle danske løvskov bevares med nænsom drift. Fredningsbestemmelserne for skoven kan formuleres på en sådan måde, så fredningen ikke hindrer en fornuftig skovdrift. De arealer, der udnyttes til landbrugsmæssig drift, vil som tilkendegivet på det offentlige møde blive udtaget af fredningsforslaget, men fredskoven ønskes fortsat fredet. Der vil efter det ændrede forslag ikke være noget til hinder for, at der etableres den ønskede ridebane.

E. Øvrige bemærkninger til fredningsforslaget og Danmark Naturfredningsforenings svar

Randers Kommune anførte, at kommunen ønsker fredningsforslaget erstattet af Projekt Lysnet fra 2008.

Randers Kommune anførte i øvrigt som tekniske bemærkninger til fredningsforslaget, at der er tale om en vejledende registrering af de arealer, der i fredningsforslaget er angivet som omfattet af naturbeskyttelseslovens § 3. Der er foretaget en gennemgang, som vil medføre mindre ændringer i denne vejledende registrering. Der er i forslaget kalkuleret med stibredder på 1 meter. Stierne bør have en bredde på 3 meter, hvis ridning ikke er tilladt, da en sådan bredde er en forudsætning for, at stierne kan slås med en maskine, og 3½ meter hvis ridning er tilladt, da det er mindstekravet for, at to heste kan passere hinanden. Der mangler en afklaring af, hvad arealerne på ca. 10 ha nord for Lysnets toppunkt skal overgå til efter rydningen, herunder om der skal være landbrugsdrift eller ekstensiv drift med restriktioner, så de kan vokse sig ind i beskyttelsen efter naturbeskyttelseslovens § 3. Det var ved forslaget fra 2008 tanken, at det skulle overgå til ekstensiv drift uden gødskning og sprøjtning, og at det skulle opretholdes ved høstet. Arealet mod vest og lignende arealer i Bjerre Skov drives med afgræsning, og det bør overvejes, om pleje med afgræsning kan være en mulighed for at få genskabt natur og landskab. Området nord for udsigtspunktet består foruden beplantning af nåletræer også af selvsået opvækst af løvtræer og bl.a. ældre stående ege. Der er nogle steder tale om interessante biotoper i den trykvandspåvirkede og lerede jordbund, som man ikke ser udvikle sig mange andre steder. Derfor bør man i de dele, der ikke er udsigtshæmmende, åbne op for muligheden for, at der udover overdrev og mindre krat naturligt kan etablere sig områder med åben løvskov og/eller større krat. Det gælder også indenfor det område, der er vejledende registreret som overdrev. Det bør vurderes, om ikke man kan tilføre fredningen en øget biodiversitet ved at indskrive muligheden for udlæg af sådanne områder. Der kan sættes spørgsmålstegn ved den sti i Bjerre Skov, der i fredningsforslaget er angivet som en eksisterende sti. Der er tale om et kørespor og ikke en markvej, og det vurderes derfor, at der ikke er offentlig adgang. Arealet er heget som en del af plejen af området, og det er kommunen, som har opsat heget. Stien er ikke indtegnet på matrikelkortet, og den forløber midt gennem en matrikel. Stien er ikke en del af fredningen af Bjerre Skov, som ikke indeholder afsnit om eller erstatning for offentlig adgang. Det er derfor problematisk, at stien indgår i en fredning til Lysnet. Der skal findes en løsning på, hvordan stien kan gøres offentlig, hvis den skal blive en del af tilkoblingen til stier i en fredning af Lysnet.

Randers Kommune anførte endvidere efter en gennemført besigtigelse i relation til naturbeskyttelseslovens § 3, at det overordnede indtryk af de beskyttede naturområder i det kraftigt kuperede terræn er, at det er en mosaik af mere eller mindre tilgroede overdrev med fugtige lavninger og væld, der på grund af jordbunden er helt unik. Den lysåbne overdrevsvegetation er under pres på grund af tilgroning, men de naturlige krat har også en værdi. Nyere forskning i biodiversitet viser, at naturlige krat er nogle af de mest artsrige naturtyper i Danmark. Der vides ikke nok om, hvad der findes af organismer i de tilgroede krat ved Lysnet, men det er et område, som har et potentiale. Det er kommunens vurdering, at der ikke må ske rydning af de naturligt forekommende krat bestående af fortrinsvis ene og slåen, uden at der på forhånd søges om dispensation hos kommunen, da en rydning af krattene vil opfattes som en tilstandsændring. Det er kommunens umiddelbare vurdering, at en rydning af de eksisterende krat for at opnå den tilstand, der er foreslået i fredningsbestemmelsernes § 9, vil være en tilstandsændring, som ikke ubetinget er naturforbedrende, og der kan derfor med det eksisterende vidensgrundlag ikke gives dispensation hertil. De foreslåede bestemmelser i § 4 og § 9 kan derfor være i strid med naturbeskyttelseslovens § 3. Det foreslås derfor, at bestemmelserne ændres, så de tilgroede overdrev fremstår som en mosaik af lysåbne overdrev og krat, og at krattene kan bestå af mindre eller større sammenhængende krat til fordel for biodiversitet. Det er kommunens vurdering, at en sådan ændring ikke vil genere den eventuelle kommende udsigt og landskabelige oplevelse.

Favrskov Kommune anførte, at kommunen ønsker fredningsforslaget erstattet af Projekt Lysnet fra 2008.

Danmarks Naturfredningsforening anførte, at Randers Kommune og Favrskov Kommune vil have fredningsforslaget erstattet med det fredningsforslag fra 2008, som ikke blev gennemført. Kommunerne har afslået Danmarks Naturfredningsforenings tilbud om et samarbejde om fredningsforslaget, og kommunerne kan ikke uden Danmarks Naturfredningsforenings samtykke få forslaget tilbagekaldt. Der er ikke anmodet om et sådant samtykke.

Danmarks Naturfredningsforening anførte i relation til Randers Kommunes tekniske bemærkninger, at Danmarks Naturfredningsforening er opmærksom på, at registreringen af arealer omfattet af naturbeskyttelseslovens § 3 er vejledende. Erstatningen for udlæg af nye stier på 60 kr. pr. løbende meter er beregnet ud fra en stibredde på to meter svarende til 300.000 kr. pr. ha. Det er gældende i en lang række fredninger, og da det drejer sig om simple trampestier, som i praksis sjældent er over én meter brede, findes de to meter som udgangspunkt tilstrækkelige. Danmarks Naturfredningsforening har dog ikke noget principielt imod en bredere sti, hvis kommunen finder det nødvendigt af praktiske årsager. I relation til genskabelsen af udsigten fra Lysnet og naturpleje stiller Danmarks Naturfredningsforening ikke specifikke krav til områdets fremtidige tilstand eller udvikling ud over, at træbevoksningen skal fjernes og fremover vedligeholdes i et omfang, så den ikke hindrer den frie udsigt fra Lysnets top. Der kan således udmærket bevares værdifuld bevoksning, som befinder sig tilstrækkelig langt nede i terrænet. Endvidere kan der mod sydvest set fra Lysnettoppen i det pågældende område bevares dele af en eksisterende løvtræsbevoksning for fortsat at sløre et masteanlæg, uanset at det må hindre en lille del af den frie udsigt til horisonten. Danmarks Naturfredningsforening forudsætter, at detaljerne fastlægges i den plejeplan, som kommunerne i givet fald skal udarbejde. Den foreslåede stiadgang til Bjerre Skov følger en på det topografiske kort tydelig indtegnet markvej. Det bør fjerne tvivlen om, hvorvidt der er offentlig adgang. At markvejens øjeblikkelige tilstand kan minde mere om et kørespor end om en vej, er et spørgsmål om brug, vedligehold og vejrlig. Danmarks Naturfredningsforening ser dog hellere, at der etableres en ny sti gennem en naturmæssigt mere interessant del af Bjerre Skov fredningen, f.eks. langs Vissing Bæk frem til eksisterende parkeringsplads, hvor kommunevejen mellem Vissing og Værum krydser bækken.

Poul Østergaard anførte på vegne af lodsejergruppen, som blev anført at bestå af ejerne af 41 ejendomme omfattet af fredningsforslaget, at de bakker op om forslaget fra 2008 om at frede 18 ha under forudsætning af, at det sker ved frivillige aftaler. Der er opbakning til at få genetableret udsigten fra toppen af Lysnet, og til at den bevares for fremtiden. Det kan være hensigtsmæssigt med et tårn, som kan give udsigt og eventuel formidling af områdets karakter, så Lysnet som landets 9. højeste punkt kan blive et udflugtsmål.

Landboforeningen Kronjylland anførte på vegne af 18 grundejere, at der gøres indsigelse mod fredningsforslaget. Landbruget er en stor del af Lysnet og de omkringliggende arealer, og ejerne er stolte over deres landskab og ansvaret for forvaltningen heraf. Det er problematisk, at man ønsker er indskrænke rådigheden over arealerne gennem en fastfrysning af et bestemt landskabsudtryk. Forslaget er et udtryk for et specifikt natursyn, der får en statisk og vedvarende konsekvens. Landskabet og naturen er dynamiske størrelser, hvori kulturen afspejles. Det er vigtigt at bevare, men også give plads til udvikling. Fredningsinstrumentet er ikke den rigtige vej at gå for at skabe natur og rekreative muligheder på Lysnet. Dette skal ske i samarbejde og på frivillig basis. Så får man også de bedste resultater. Formålet med fredningen er overordnet beskrevet som at sikre og udvikle en sammenhængende natur, den biologiske mangfoldighed, geologi, kultur og rekreative kvaliteter. Det kan sikres ved øvrige tiltag og reguleringer, og fredningsforslaget bør derfor afvises med sin nuværende afgrænsning. Der er sympati for en beskyttelse af udsigten fra Lysnet, og der er derfor opbakning til en fredning af 18 ha omkring Lysnet, så der kan genskabes en udsigt på 360 grader. Der anbefales, at der opstilles et tårn eventuelt med formidling af områdets karakter og udsigt. Det skal dog ske gennem frivillige aftaler og dialog. Fredningsforslaget forholder sig ikke til jagtinteresser og forslagens konsekvenser for jagten, som er en vigtig værdi for ejerne. Flere tiltag peger på at fjerne bevoksning og dermed skjul for vildtet, og der foreslås etablering af nye stier med offentlig adgang gennem området. Det vil helt klart påvirke vildtets adfærd, og antageligt vil vildtet søge skjul andre steder, hvorved jagtmulighederne forringes. Dertil kommer begrænsningerne i mulighederne for at udsætte og fodre vildt og for at opføre jagtthytter. Det virker undrende, at der i fredningen skal foretages afgrænsning af overdrev. Det kan kun lade sig gøre gennem aftaler med ejerne, og det vil være svært at etablere et godt samarbejde om pleje, hvis ejerne føler sig krænket på baggrund af en fredning. Landbruget er stærkt bekymret for, at fredningsinstrumentet anvendes på et unødvendigt grundlag, når der ikke ses nogen direkte trussel mod udvikling af landskabet og naturen omkring Lysnet. Der stilles et stort spørgsmål ved nødvendigheden i det omfang og de bestemmelser, der er beskrevet i forslaget. Det overordnede formål bør imødekommes gennem et frivilligt samarbejde. Lovgivningen sikrer på mange måder, at udviklingen sker under hensyntagen til almenvellet og samfundet generelt. Der blev endvidere fremsat bemærkninger om erstatning ved en fredning.

Danmarks Naturfredningsforening anførte om bemærkningerne fra lodsejergruppen og Landboforeningen Kronjylland, at Danmarks Naturfredningsforening med fredningsforslaget ønsker at sikre et større, sammenhængende landskab og at tilgodese så mange relevante interesser som muligt. Fredningsforslaget er i fuld overensstemmelse med den nyeste handlingsplan for naturfredning fra 2013, som er udarbejdet og vedtaget i fællesskab mellem Miljø- og Fødevarerministeriet, Kommunernes Landsforening og Danmarks Naturfredningsforening. Det prioriteres at bevare og forbedre udsigten ikke blot til horisonten fra området omkring Lysnets top, men også til det nære landskab med dets variation mellem åbne marker og gamle løvskove og med meget få bebyggelser. Den nære udsigt er ikke den mindst vigtige, og det er således ikke ligegyldigt, at der for eksempel plantes energipil eller konverteres til nåleskov, blot man kan kigge hen over det. Det synspunkt er i høj grad støttet af Lysnets status som nationalt geologisk interesseområde. Det prioriteres også at sikre adgang til pleje af det store meget værdifulde overdrevsområde på Lysnet, som mange steder er under tilgroning. Århus Amt anså også Lysnet for sit største og vigtigste overdrevsområde efter Mols Bjerge. Det prioriteres videre at bevare de gamle meget værdifulde løvskove på Lysnet med deres hidtidige nænsomme

drift. Skovene er i høj grad naturskove med meget lang kontinuitet. Det prioriteres endelig at skabe sammenhæng mellem Lysnet og tilgrænsende naturområder, herunder så offentligheden kan få mulighed for at vandre mellem disse henover Lysnet samt generelt at give bedre adgangsmuligheder.

Peder Christian Brejnholt anførte som ejer af matr.nr. 5a, 10b, 10e, 10h, 12p, 12q, 16b, 27d og 27h Jebjerg By, Ørum (lb.nr. 2), at han ikke er enig i, at stien til Bjerre Skov kan placeres på hans ejendom nord for skellet til John Engsig's ejendom.

Danmarks Naturfredningsforening anførte, at stien fra Lysnet mod nordøst langs kommunegrænsen af hensyn til udsigten bør flyttes nord for tjørnehegnet fra John Engsig's ejendom til Peder Christian Brejnholt's ejendom. Han har ikke afgørende indvendinger imod stien, blot den placeres helt op til skel mod erstatning for et tilstrækkeligt bredt stykke. Danmarks Naturfredningsforening finder det mest formålstjenligt at lade mosen og juletræsplantningen omkring Bjergmose udgå af fredningsforslaget.

Svend Casper fremsatte som ejer af matr.nr. 5i Vissing By, Vissing og 7i Jebjerg By, Ørum (lb.nr. 6) bemærkninger om erstatning ved en fredning.

Henrik og Povl Bitsch Høgsberg anførte som ejer af matr.nr. 2h Vissing By, Vissing og 14b Lerbjerg By, Lerbjerg (lb.nr. 12), at det vil være ødelæggende for floraen, faunaen og den flotte natur med færdsel af personer og køretøjer på nye stier i Tusø skov.

Gorm Ditlev Christensen anførte som ejer af matr.nr. 23a og 37a Vissing By, Vissing (lb.nr. 18) bl.a., at ejendommene bør undtages fra en fredning. De fredningsformål, der er anført af Danmarks Naturfredningsforening, kan ikke retfærdiggøre en fredning af ejendommen. De pleje- og dyrkningsmæssige forhold er i generationer sket således, at fredskoven er blevet passet, og markerne er blevet dyrket, så de ikke hæmmer udsigten fra Lysnet. Der er ikke eksisterende stier eller foreslået nye stier på ejendommen. Bygningerne ligger bagved skov og kan ikke ses fra Lysnet. En fredning vil være udemokratisk og krænke retsfølelsen. Der blev endvidere fremsat bemærkninger om erstatning ved en fredning.

Advokat Jens Jacob Halling anførte supplerende for Gorm Ditlev Christensen bl.a., at hans ejendom – måske bortset fra bakkedrag mod vest – reelt ikke kan ses fra Lysnet. En hel eller delvis fredning af ejendommen til sikring af udsigten fra Lysnet vil derfor være i strid med proportionalitets- og intensitetsprincippet og begrundet i usaglige hensyn. En fredning vil endvidere gøre ejendommen usælgelig som landbrugsejendom. Det giver ikke mening at frede ejendommen, da der i forvejen er restriktioner på fredskoven, og da de åbne marker med bakkedragene aldrig er blevet og ikke kan dyrkes på en sådan måde, at udsigten fra Lysnet kan påvirkes. Der kan ikke gennemføres en fredning, førend det er afklaret, om fredningsformålene kan opnås ved frivillige aftaler, og det er ikke sket. Hvis der gennemføres en fredning, er der ikke grundlag for at frede ejendommen i det foreslåede omfang, da det kun er en begrænset del af ejendommen, som kan ses fra Lysnets højeste punkt. Det giver geografisk og til sikring af udsigten fra Lysnet ikke mening at pålægge en ejendom videre restriktioner end ca. samme højdepunkt som Lysnet i kote 130, subsidiært en af fredningsnævnet fastsat lavere højdekote, som er afpasset i forhold til en højde på de afgrøder, som det ved konventionel dyrkning kan lade sig gøre at dyrke på de berørte marker, dog ikke lavere end ca. kote 120.

Danmarks Naturfredningsforening anførte, at indsigelserne delvist kan imødekommes, så det alene er 18 ha af de oprindeligt foreslåede 39 ha af ejendommen, der fortsat foreslås fredet.

Poul Østergaard anførte som ejer af matr.nr. 2i, 11u, 11x og 77a Vissing By, Vissing (lb.nr. 24), at en sti fra Vissing Kirke vil få stor betydning for både landbrugsarealet og skovarealet. Den vil blive benyttet til både motorcross og mountainbike med store konsekvenser for vildtet. Det vil betyde en værdiforringelse af jagten som en del af indtægtsgrundlaget for skovområdet. Det samme vil begrænsninger i muligheden for at plante grantræer. En fredning bør ske på baggrund af frivillige aftaler.

Eniig anførte som ejer af matr.nr. 23c Vissing By, Vissing (lb.nr. 30) og som forsyningsvirksomhed, at en fredning vil medføre uforholdsmæssige omkostninger, hvis der skal ske ændringer i installationer, nedgravning af kabler eller udvidelse af nettet.

John Engsig anførte som ejer af matr.nr. 11d Vissing By, Vissing (lb.nr. 31), at fredningsforslaget og herunder de foreslåede stier over ejendommen ikke kræves af almenvellet og derfor ikke kan gennemføres.

Danmarks Naturfredningsforening anførte ikke at have indvendinger imod, at et i forvejen godkendt læskur kan flyttes efter behov uden fredningsnævnets forudgående godkendelse. Forslaget om et forbud mod motoriseret kørsel ad den fredede markvej op til Lysnets top kan støttes, uanset at kørsel er tilladt i den eksisterende fredning. Der er enighed om, at arbejds- og handicapkørsel skal være tilladt, og det bør påhvile Favrskov Kommune at holde vejen i tilstrækkelig god stand. Forbuddet mod flerårige udsigtshæmmende afgrøder på hele ejendommen fastholdes, da ejendommen med sin beliggenhed er af særlig stor betydning for landskabsoplevelsen i området. Et udsigtstårn kan ikke erstatte den mere varierede oplevelse af det åbne landskab med uslørede konturer, når man bevæger sig gennem det. Handicappede og folk med blot moderat højdeskræk vil ikke få glæde af et udsigtstårn.

John Engsig anførte supplerende, at også det ændrede fredningsforslag er for vidtgående og ikke er sagligt begrundet i hensynet til almenvellet. Det er tilstrækkeligt til at bevare udsigten, at der kun sker fredning af den mindre del af ejendommen, som er på 1-2 ha, og som er i tilnærmelsesvis samme niveau som højdepunktet. Der bør for at forhindre ulovlig kørsel på adgangsvejen til Lysnet etableres en flytbar bom, som må forventes at have en præventiv virkning mod motorkørsel og den deraf følgende ulovlige bortskaffelse af affald. Hvis der etableres stier langs ejendommens skel, bør det fremgå af fredningen, at der etableres et hundesikkert meterhøjt flethegn mod marken. Med den forventede begrænsede trafik på adgangsvejen er der i forvejen et tilstrækkeligt befæstet areal ved den brede afslutning af vejen, som kan anvendes til vendeplads og parkeringsplads for personbiler. Det areal, som i den eksisterende fredning er afsat til vendeplads for hestekøretøjer, er uegnet som vendeplads en betydelig del af året. Bredden af det areal kan derfor reduceres, så det overflødige areal bliver en naturlig del af hans tilstødende græsmark. En fredning bør geografisk begrænses mest muligt. Der er med det ændrede fredningsforslag kun fire boliger/bebyggelser i det foreslåede fredningsområde. De hindrer enten slet ikke eller kun i begrænset omfang udsigten fra Lysnet og bør derfor holdes ude af en fredning. Der er således ikke proportionalitet mellem boligernes minimale begrænsninger på udsigten og de gener, ejerne vil blive pålagt ved en fredning.

Advokat Niels Søndergaard anførte på vegne af René Bidstrup Reimer-Jensen og Ayoe Algreen Reimer-Jensen som ejer matr.nr. 85a Vissing By, Vissing (lb.nr. 32), at de kan tilslutte sig lodsejergruppens indsigelse om fredningsforslagets omfang og opfordring til en frivillig fredning. Vejadgangen til vendepladsen på bakkens toppunkt bør begrænses til gående færdsel således, at færdsel med motorkøretøjer kun kan ske ved arbejds-kørsel. Der er foreslået parkeringsarealer i tilknytning til stisystemet, og en adgang til motoriseret færdsel forekommer i strid med fredningens formål om fredning ad hensyn til de landskabelige værdier.

Danmarks Naturfredningsforening anførte at kunne støtte et forbud mod motoriseret kørsel på adgangsvejen til Lysnets top.

David Søsted anførte som ejer af matr.nr. 21a, 21b, 21g, 39 Vissing By, Vissing, 14a Lerbjerg By, Lerbjerg, 11e, 12d Laurbjerg By, Laurbjerg, 1e og 1g Essendrup By, Laurbjerg (lb.nr. 35) bl.a., at han er stærk modstander af fredningsforslaget. Bjerget vil skride ud i lergraven, og det vil i særdeleshed blive fremskyndet ved fjernelse af skov og træer på toppen. Der bør udarbejdes en geologisk redegørelse for det. Det er ikke rigtigt, når det er anført, at der ikke sker afgræsning. Intet sted i Favrskov Kommune er afgræsningen så tæt som op til Lysnet. Han går ind for natur og i særdeleshed bevarelse af Slåenkrat og bestanden af kronstyr. Skovene fra hans ejendom til Lerbjerg er et roligt fristed for kronvildtet. Poppel er stævningssskov.

Danmarks Naturfredningsforening anførte, at indsigelsen først og fremmest retter sig mod den foreslåede sti, som han mener vil ødelægge jagten. Der er tale om ca. 650 meter ny sti, hvoraf de ca. 460 meter går langs eller gennem hans ejendom. Stiforslaget repræsenterer den kortest mulige forbindelse mellem offentligt tilgængelig skovvej og markvej, og den vil give en enestående mulighed for at gennemvandre det åbne landskab fra Lysnets top ned mod den skovklædte Pindsballe Bakke og frem til en lille kommunevej langs den smukke, dybt nedskårne Luddal udenfor fredningsområdet. Herfra er der mulighed for at skabe kontakt videre til Essendrup Skov og dermed til de mange fine naturområder i Lilleådal. De 650 meter ny sti er et uundværligt element i den foreslåede hovedsti gennem Lysnet, som kan skabe forbindelse mellem Lilleådal og Bjerre Skov fredningen og på sigt indgå i regionale fjernvandreveje. Danmarks Naturfredningsforening fastholder derfor stiforslaget. Vildtet vil erfaringsmæssigt hurtigt vænne sig til færdsel ad en veldefineret vej eller sti, og stien vil efter Danmarks Naturfredningsforenings opfattelse ikke forringe jagten. Forslaget om en sti gennem selve Lindkær umiddelbart nord herfor frafalder. David Søsted kan i relation til driftsprincippet have ret i, at energipopper kan sidestilles med stævningssskov, men det naturmæssige indhold må betegnes som yderst forskelligt. Beplantningen på matr.nr. 21a Vissing By, Vissing bør dog fjernes af hensyn til udsigt.

David Søsted og Thomas Søsted anførte supplerende, at en fredning af ejendommen er unødvendig for at opnå fredningsforslagets hovedformål om at bevare udsigten fra Lysnet. En fredning vil endvidere betyde en væsentlig indskrænkning i ejendommens fremtidige anvendelsesmuligheder. Ejendommen ligger umiddelbart syd for Lysnet. Der er altid passet godt på naturen, og der er ingen intentioner om at ændre på dette. I de 45 år David Søsted har ejet ejendommen, har udviklingen i alternative muligheder for rentabel drift betydet, at det har været muligt at konvertere fra traditionelt landbrug til den nuværende mere nænsomme drift. Den lerholdige jord gør det vanskeligt at drive ejendommen ved konventionelt landbrug, og det er derfor afgørende for ejendommens rentabilitet, at der også fremover kan vælges dyrkning af alternative afgrøder som f.eks. energipoppel og gran. Det har endvidere meget stor betydning for herligheden, at vildtet trives og i stort antal. På ejendommen kan der bl.a. opleves rådyr, ræv, grævling, hare, fasan, agerhøne, sneppe, vibe, lærke, svaler og nattergale m.fl. Den sjældne trafik ved ejendommen betyder også, at de meget sky kronstyr trives og ofte kan ses i det åbne land. Ejendommen er for at kunne tiltrække og fastholde vildtet løbende blevet indrettet med levende hegn, læ for vildtet og øvrige vildtfremmende og diskrete jagtvenlige foranstaltninger. Ejendommens værdigrundlag hviler således på fleksible muligheder for jagt og landbrug.

David Søsted og Thomas Søsted anførte endvidere, at den sydlige del af ejendommen ikke kan ses fra Lysnet. Danmarks Naturfredningsforening har påpeget, at den eksisterende energipoppel og lidt granskov i den nordlige ende af ejendommen ikke er hensigtsmæssig for udsigten fra Lysnet, og David Søsted er derfor indstillet på at indgå en aftale om fjernelse af denne beplantning.

David Søsted og Thomas Søsted anførte yderligere om den foreslåede sti, at ejendommen er et fristed for de store smukke kron dyr. Hvis udsigten genskabes fra Lysnet, bliver det formentlig muligt og en stor oplevelse for almenheden at kunne opleve kronvildtet. Det giver anledning til stor bekymring, at der er foreslået anlagt en sti gennem ejendommen. Uregelmæssig trafik og støj har en negativ betydning for kronvildtets tilstedeværelse som også anført af bl.a. Landboforeningen Kronjylland og Danmarks Jægerforbund, og David Søsted er derfor ikke indstillet på, at stien etableres. Adgang til området kan i stedet ske til fods eller på cykel ved Lunddalsvej og Lindkærvej, der som grusvej går tæt forbi Lysnet i øst/vestlig retning. Man vil på den måde have den høje fremtrædende lysnetbakke på venstre side og det naturskønne krat med alverdens fuglesang på højre side. De i forvejen anlagte og velfungerende grusveje er kun 400 meter længere end den foreslåede sti gennem ejendommen.

David Søsted og Thomas Søsted anførte i øvrigt om nødvendigt at være indstillet på at arbejde på at opnå en frivillig fredning ved at pålægge ejendommen en servitut.

Aase og Niels Sørensen anførte som ejer af matr.nr. 19i, 21f og 79c Vissing By, Vissing (lb.nr. 36), at fredningsforslaget er alt for vidtgående, og at de restriktioner, som vil blive pålagt ejendommen, er i strid med de værdier, de værner om i form af natur, jagt og landbrugserhverv. De anførte i øvrigt at kunne tilslutte sig John Engsig's bemærkninger til fredningsforslaget.

Advokat Jens Jacob Halling anførte på vegne af Bettina Mette Zimmermann og Allan Zimmermann som ejer matr.nr. 20c, 21e, 24i, 76, 78b, 79b, 79e og 80a Vissing By, Vissing (lb.nr. 37) bl.a., at der gøres indsigelse mod fredningsforslaget. Der blev herved fremsat en række retlige betragtninger om, at der ikke er det fornødne klare juridiske grundlag for at gennemføre fredningen. Hvis en fredning gennemføres, bør den ikke omfatte deres ejendom, da det ikke er nødvendigt i relation til de anførte formål med en fredning. Det er kun skoven, der har særlige naturinteresser, og skoven er i forvejen fredskov. Ejendommen kan ikke ses fra Lysnet, og et åbent landskab kan opnås uden at inddrage ejendommen i fredningen. Det blev foreslået i medfør af naturbeskyttelseslovens § 37, stk. 4 at ophæve fredningsforslagets retsvirkninger for ejendommen. Der blev endvidere fremsat bemærkninger om erstatning ved en fredning.

Danmarks Naturfredningsforening anførte, at ejendommen i det hele kan undtages fra en fredning.

Peter Randrup Nielsen anførte som ejer af matr.nr. 5c Vissing By, Vissing (lb.nr. 9), at det ikke er nødvendigt at frede ejendommen, som ligger meget langt fra Lysnet og som ikke kan genere udsigten fra Lysnet.

Ove Overgaard Jensen anførte som ejer af matr.nr. 2c, 3c og 4d Lerbjerg By, Lerbjerg (lb.nr. 44), at det foreslåede fredningsområde er for stort, og at ejendommene bør undtages fra en fredning. En fredning bør koncentrere sig om kerneområdet omkring Lysnet og ikke omfatte de fjernere områder, herunder hans ejendomme som ikke har noget at gøre med formålet med fredningsforslaget om at sikre udsigten fra Lysnet og prioritere overdrevne.

Skovdyrkerforeningen anførte bl.a., at fredningsformålene kan tilgodeses langt bedre via målrettede frivillige aftaler med ejerne. Områdets naturværdier er allerede tilstrækkeligt beskyttet efter naturbeskyttelseslovens § 3. Den foreslåede rydning af skovarealer kan ikke begrundes med beskyttelse af natur eller geologi, men kan kun have til formål at genskabe udsigter. Det vil være et hårdt indgreb i den private ejendomsret og vil have store konsekvenser for ejerne, hvis der åbnes op for offentlig adgang. Der blev i øvrigt henvist til en rapport imod fredning af Lysnet.

Danmarks Jægerforbund anførte at have stor sympati for beskyttelsen af udsigten fra Lysnet og som udgangspunkt at støtte beskyttelsen af biologisk mangfoldighed, rekreative værdier og offentlighedens muligheder for at opleve naturen. For så vidt angår de elementer i fredningsforslaget, som vedrører jagtlige interesser, vil rydning af ikke fredskovspligtige arealer have negativ indflydelse på arealernes jagtlige værdi, idet vildtets dækning forringes. Forbuddet mod udsætning og fodring af vildt på arealer, som er omfattet af naturbeskyttelseslovens § 3, virker tendentiøst og overflødig som følge af den eksisterende beskyttelse i naturbeskyttelseslovens § 3, hvorefter naturtilstanden ikke må ændres. Forbud mod levende hegn og vildtremiser på landbrugsarealer, jagthytter og skydetårne og en øget offentlig adgang ved etablering af ca. 4 km nye trampestier vil medføre en væsentlig forringelse af områdernes værdi for vildtet og dermed ejendommenes jagtlige værdi. Rydning af bevoksninger og offentlige forstyrrelser har ligeledes en negativ effekt på især det kronvildt, der er i området. De foreslåede begrænsninger synes ude af proportioner med formålet med en fredning. En fredning er dybest set unødvendig, da ejerne har forvaltet ejendommene, så arealerne indeholder store naturmæssige værdier. Fredningsforslaget bør afvises, da en fredning ikke vil stå mål med de gener og udgifter, den vil påføre, og der bør i stedet arbejdes videre med det oprindelige forslag for de 18 ha omkring Lysnet gerne som en frivillig ordning. Der blev endvidere fremsat bemærkninger om erstatning ved en fredning.

Danmarks Naturfredningsforening anførte i øvrigt, at Ulla Horsum Andersen og Kåre Iversens ejendom (matr.nr. 13e Jebjerg By, Ørum/ lb.nr. 1) kan udgå af fredningsforslaget. Ejendommen ligger fjernt fra Lysnets top og væsentligt lavere i terrænet, og er ikke foreslået fredet af specielt landskabelige hensyn, men mere for at styrke sammenhængen mellem en fredning af Lysnet og den fredede Bjerre Skov henholdsvis natura 2000-område nr. 219 Bjerre Skov. Denne sammenhæng kan fortsat tilgodeses uden en fredning af ejendommen.

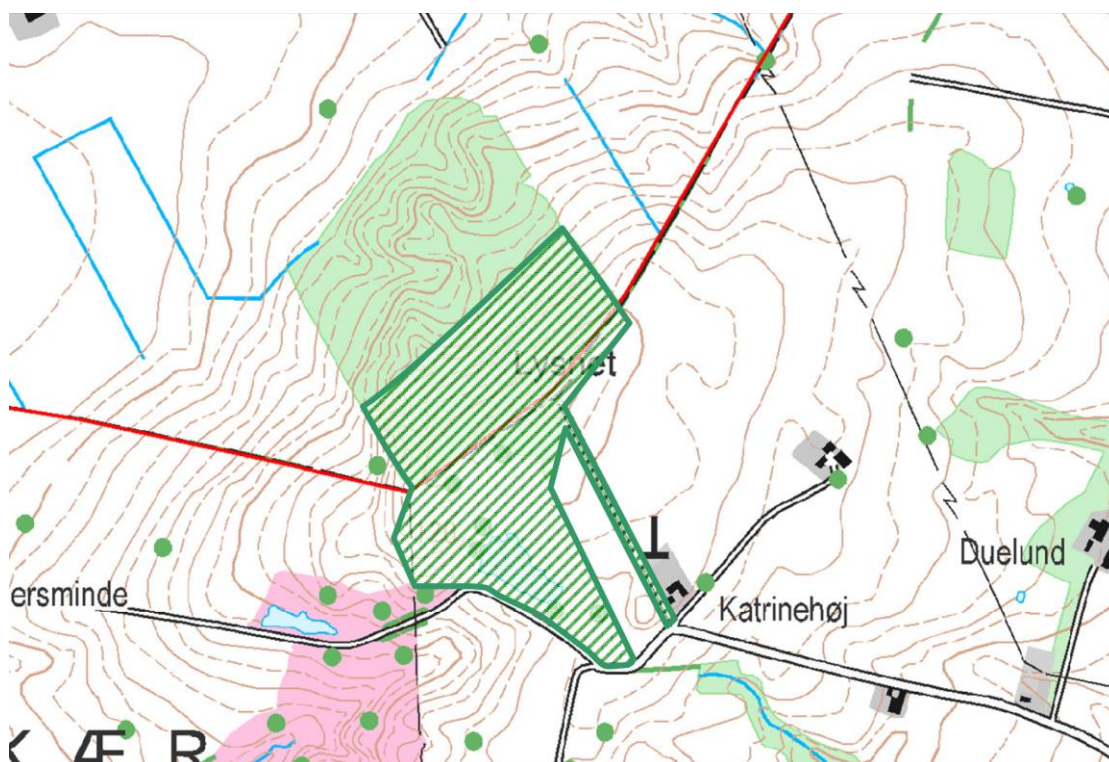
F. Projektet Lysnet fra 2008

Det har været et gennemgående tema ved fredningssagens behandling, at både de involverede grundejere og Randers og Favrskov Kommuner har fremsat indsigelser mod fredningsforslagets geografiske udstrækning og i stedet har foreslået udsigten fra Lysnet sikret på baggrund af et partnerskabsprojekt fra 2008 mellem Randers og Favrskov Kommuner, Danmarks Naturfredningsforenings afdelinger i de to kommuner, Friluftsrådet og Skov- og Naturstyrelsen Kronjylland med det formål at gøre Lysnet til et fast udflugtsformål for borgere og turister (Projekt Lysnet). Projektet omtales derfor også i fredningsnævnets afgørelse.

I projektet blev det anført om dets formål, at Lysnet er et markant højdepunkt på grænsen mellem Randers og Favrskov Kommuner med udsigt til den nærliggende Bjerre skov. Det er det højeste punkt i de to kommuner. Landskabet er helt unikt på mange områder, hvilket fremsynede mennesker også har set og derfor har sørget for delvis fredning af området. Muligheden for at opleve naturen og landskabet omkring Lysnet er ikke optimale. Bakketoppen sløres af nåletræsbevoksning, som også forhindrer udsynet ud over det omliggende land. Ideen med projektet er at genskabe området, som det var 100 år tilbage med større og mere sammenhængende overdrevsområder, så Lysnet igen fremstår med sin markante profil i landskabet, og så der sikres udsyn fra toppen, så besøgende kan få en oplevelse med hjem. Endelig er der behov for bedre adgangsforhold og bedre skiltning til og information om stedet. Højdepunktet Lysnet ligger omgivet af naturarealer, hvoraf en del er beskyttet efter naturbeskyttelsesloven. Det gælder f.eks. overdrevsområder V og SV for bakketoppen. Lidt NØ for Lysnet ligger dels den fredede Bjerre Skov, dels det noget større Natura 2000-område

af samme navn bare nogle få hundrede meter væk. Et markskel med et levende hegn af en vis bredde forbin-der Lysnet og vestkanten af Natura 2000-området. Det geologiske interesseområde omfatter en velafgræn- set bakke, der ligger i et glacialt landskab fra sidste istid. Selve Lysnet Bakken er antageligt en erosionsrest fra næstsidste istid. Bakkens indre består af stærkt forstyrret ler, der under ét kan betegnes som "plastisk ler". Centralt i Lysnet-bakken er der en lergrav, hvorfra man tidligere har indvundet det plastiske ler. Den efterladte lergrav giver muligheder for at se de mange forskellige lertyper, der kan henføres til det Palæogene tidsafsnit, det vil sige perioden fra ca. 45-55 millioner år siden.

Projektet, der omfattede matr.nr. 3v, 11d, 40b, 40d, 85a, 85b Vissing By, Vissing, 7i, 8o og 13b Jebjerg By, Ørum, blev illustreret ved følgende kort, hvor projektområdet er med mørkegrøn skravering og kommune- grænsen med rød streg.

Det blev om genskabelse af den oprindelige natur anført, at formålet er delvis genskabelse af den oprindelige natur på stedet bl.a. med henblik på at forbedre mulighederne for at opleve højdepunktets samspil med det omgivende landskab, et øget kendskab til området og forbedrede muligheder for naturoplevelser/naturfor- midling. Det blev om fjernelse af uheldig træbevoksning anført, at træbevoksningen på private arealer mod nord og nordvest, men i nogen grad også på den statslige del skal ryddes ned til 20 meter under toppen. Det drejer sig om nåleskov mod nordvest, hvoraf en del er af ringe kvalitet med væltede, delvis væltede og ud- gåede træer, og om sitkagran, juletræer og blandet løvskov mod nord. På det statslige areal er det blandet løvskov. En fjernelse af bevoksningen de tre steder vil betyde, at baketoppen vil fremstå meget markant i landskabet og vil styrke det samlede landskabsindtryk. Fjernes disse træbevoksninger, vil det samtidig betyde udvikling af den lysåbne overdrevsnaturtype med sammenhæng til områdets øvrige overdrev, og at udsynet fra toppen forbedres. Der vil dermed være mulighed for at opnå en helt særlig naturoplevelse horisonten rundt med afvekslende skyformationer, spændende lysforhold og enestående solnedgange. Udsigten mod

nord og vest er i dag mere eller mindre skjult, og en fjernelse af træerne vil åbenbare et hidtil ukendt panorama nordpå mod Randers. Det blev om sikring af naturvenlig drift af nye lysåbne arealer anført, at nyvækst af træer bør holdes nede for at sikre og bevare nye overdrev. Arealerne vil blive anvendt til høslæt, idet afgræsning er vanskelig på de stærkt lerede jorder. Der vil være bestemmelser om forbud mod gødskning og brug af pesticider i den endelige aftale.

Det blev om bedre tilgængelighed anført, at der skal etableres forbedrede tilkørselsforhold til Lysnet. Der er en fredet vej fra Lindkjærvej op til Lysnet, som kan være vanskeligt passabel for mindre biler. Vejen skal udbedres og midterrabbatten fjernes. Den eksisterende vendeplads skal udbedres, så køretøjer ikke synker ned i mudder. Fra vendepladsen skal stien på det statslige areal nord om lergraven genskabes og gøres mere anvendelig med almindeligt fodtøj. Der skal endvidere etableres et udbygget stisystem omkring lergraven og søen. Der er anlagt en trampesti hele vejen rundt om søen og i kanten af lergraven. På grund af jordskred ligger den ikke alle steder helt fast. Stien bør sikres bedre, hvor den går i kanten af lergraven, og på visse steder også befæstes. Ruten vil blive afmærket og stien befæstet så meget på toppen af bakken, at besøgende iført kraftigt fodtøj kan bevæge sig uden problemer uden at synke i blødt ler i underlaget. Det lille stykke af trampestien mod NV over et privat areal søges udbedret og sikret ved en fornyet aftale med lods-ejeren.

Det blev i relation til at gøre Lysnet kendt som udflugtsmål anført, at et bedre kendskab til området og de øgede muligheder for naturoplevelser efter restaurering af området søges fremmet ved annoncering og skiltning, indvielse, trykning af foldere, holdere af foldere og informationsplancher.

Det er oplyst, at projektet ikke blev gennemført, idet der ikke kunne opnås enighed om erstatningen i relation til én grundejer.

G. Fredningsnævnets tilkendegivelse om fredningssagens videre forløb

Fredningsnævnet fremkom i oktober 2017 med sin tilkendelse om fredningssagens videre forløb.

Fredningsnævnet anførte herved, at det er fredningsnævnets opfattelse, at der er grundlag for at gennemføre en fredning af Lysnet i den udstrækning, det er nødvendigt for at genoprette udsigten fra Lysnet og skabe grundlag for at fastholde denne udsigt. Herved sikres særligt de landskabelige værdier samtidig med, at der skabes en bedring af offentlighedens adgang til og færdsel i området. Det er en konsekvens af en bedret offentlig adgang, at det kan være relevant at sikre eksisterende stier og etablere nye stier i området og i tilknytning til andre fredede områder.

Fredningsnævnet anførte videre, at have forståelse for Danmarks Naturfredningsforenings ønske om at gennemføre en fredning også til sikring af områdets skove, lysåbne naturtyper, overdrev og øvrige naturtyper, som er omfattet af naturbeskyttelseslovens § 3. Der er imidlertid tale om natur mv., der i vidt omfang i forvejen er beskyttet i henhold til lovgivningen, og der er i vidt omfang tale om arealer, som selv ved tilgroning ikke nødvendigvis har afgørende indflydelse på udsigten fra Lysnet. Hertil kommer, at den erstatning, der skal betales ved den foreslåede fredning, selv hvis Danmarks Naturfredningsforenings budgetoverslag lægges til grund, ikke findes at stå mål med den øgede beskyttelse, en fredning vil medføre.

Fredningsnævnet tilkendegav derfor at være indstillet på at gennemføre en fredning af de arealer, som fredningsnævnet finder det nødvendigt at frede til at genoprette udsigten fra Lysnet og skabe grundlag for at fastholde denne udsigt, mens fredningsnævnet ikke i øvrigt er indstillet på at gennemføre en fredning.

Fredningsnævnet anførte endnu ikke at have lagt sig fast på den geografiske udstrækning af en sådan fredning til sikring af udsigten, herunder om en fredning skal begrænses til 18 ha i overensstemmelse med Projekt Lysnet fra 2008, eller om en fredning helt eller delvist skal udstrækkes i overensstemmelse med det ændrede fredningsforslag, idet fredningsnævnet vil tage stilling hertil efter yderligere besigtigelser i området.

Fredningsnævnet anførte således heller ikke at have lagt sig fast på, i hvilket omfang stiforløb skal sikres i en fredning, da det som udgangspunkt må afhænge af en frednings geografiske udstrækning, idet dog en sammenhæng med allerede eksisterende fredninger også kan tillægges betydning.

Fredningsnævnet anførte endelig, at det har været et gennemgående tema i sagen, at grundejerne i stedet for fredningsforslaget ønsker at få gennemført Projekt Lysnet fra 2008 baseret på frivillige aftaler, men at fredningsnævnet ikke ved tilkendegivelsen behandler det spørgsmål nærmere, da en frednings geografiske udstrækning ikke er afklaret.

H. Møde og besigtigelser efter fredningsnævnets tilkendegivelse

Der blev efter fredningsnævnets tilkendegivelse om fredningssagens videre forløb holdt et møde mellem fredningsnævnet og Danmarks Naturfredningsforening.

Baggrunden for mødet:

Danmarks Naturfredningsforening anmodede efter fredningsnævnets tilkendegivelse om et møde til yderligere belysning af den del af fredningsforslaget, som omfattede overdrev og Tusø Skov. Danmarks Naturfredningsforening anførte i tilknytning hertil, at der er tale om værdifuld natur i absolut national topklasse udsat for åbenbare trusler og med stort plejebenhov. Områderne er i vidt omfang ikke i forvejen beskyttet i henhold til lovgivningen, da der efter naturbeskyttelsesloven hverken er plejepligt for ejerne eller plejeret for kommunerne i de lysåbne naturtyper eller i skovloven til sikring mod renafdrift og konvertering til ikke-hjemmehørende træarter mv. i skovene. Der er tale om det formentlig vigtigste større overdrevsområde i Danmark, som endnu ikke er beskyttet gennem hverken fredning, Natura 2000 eller offentligt ejerskab. Området er desuden udpeget som nationalt geologisk interesseområde, hvilket må give et særligt ansvar for, at ikke blot udsigten til horisonten sikres, men også at selve terrænets overflade holdes synlig. Det er et af fredningsforslagets centrale formål at sikre og forbedre områdets naturværdier, herunder at de lysåbne naturtyper bevares og forbedres ved god drift og pleje, og at skovene bevares som artsrige løvskove.

Danmarks Naturfredningsforening anførte videre, at der er tale om et overdrevsområde, som det tidligere Århus Amt karakteriserede som sit næststørste og vigtigste kun overgået af Mols Bjerge. Der er en meget rig flora med hele 240 kendte arter af karplanter, heraf en stor andel sjældne og/eller biotopiske arter. Der er i 2017 sket et sensationelt fund af rosenrød vokshat, som kun er fundet fem gange tidligere i Danmark, hvoraf det ene også var på Lysnet i 1979. Fundet er gjort på et overdrev i Randers Kommune på matr.nr. 2x Jebjerg By, Ørum. På overdrev i Lysnet er der desuden fundet to andre rødlistede svampe porfyr-rødblåd og hvidblådet rødblad, som også er indikatorer for gamle overdrev af høj biologisk værdi. Der er en meget rig insekt-

fauna med hele 36 arter af dagsommerfugle, hvoraf 10 er rødlistede, alle fire danske rødlistede køllesværmere, 18 arter af guldsmede og vandnymfer og syv øvrige sjældne insekter, heraf fem rødlistede og to tilhørende grupper, som endnu ikke er rødlistevurderet. Tusø Skov har fuld historisk kontinuitet som løvskov og består for størstedelen af elleskov af en type, som er prioriteret naturtype i EU's habitatdirektiv, og den rummer på sine kun 16 ha over 120 arter af karplanter, hvoraf de fleste er typiske løvskovsarter, og hvoraf 16 regnes for særlige gammelskovsindikatorer. Skoven har desuden en rig lav- og mosflora med hele 48 lavarter, heraf 11 rødlistede. Generelt er skovene på Lysnet af stor oprindelig og enestående på grund af den særlige jordbund og det stærkt kuperede terræn med dybt nedskårne kløfter, som rummer kildevæld og naturlige bækløb. Der er samlet kendt omkring 170 arter af karplanter fra skovene og flere rødlistede svampe.

Danmarks Naturfredningsforening anførte således at have strakt sig til smertegrænsen ved at have reduceret det oprindelige fredningsforslag fra 470 ha til 315 ha. De overdrev og skove, som stadig ønskes fredet, i national topklasse og er efter Danmarks Naturfredningsforenings klare opfattelse ikke tilstrækkeligt beskyttede. Danmarks Naturfredningsforening henviste herved også til en udtalelse fra Biologisk Institut ved Københavns Universitet, hvorefter der indenfor det foreslåede fredningsområde findes betydelige dokumenterede værdier tilknyttet overdrev og lysåben løvskov. Naturtypen overdrev huser en betydelig del af Danmarks biodiversitet. Mange arter af især planter, svampe og insekter findes udelukkende i denne naturtype, og en stor del af disse arter er sjældne eller decideret truet. Overdrev er den af de i naturbeskyttelseslovens § 3 særlige naturtyper, som har det mindst samlede areal, og samtidig den af disse naturtyper, som i ringest udstrækning er omfattet af Natura 2000. Der er derfor særligt brug for, at fredningsinstitutionen bruges til sikring af naturværdier knyttet til overdrev. På lignende vis er der stor biodiversitet i lysåben løvskov, f.eks. stævningssskove som dem, der findes ved Lysnet.

Mødet:

På mødet, som blev holdt i december 2017, deltog endvidere Randers Kommune særligt i relation til den i fredningsforslaget foreslåede sti til Bjerre Skov. Der blev efterfølgende gennemført besigtigelser af betydning for et stiforløb og af overdrevene ved Lindkær, Høgebjerg og Høgebjerg Skov.

På mødet redegjorde Danmarks Naturfredningsforening for og uddybede foreningens skriftlige indlæg og en under mødet udleveret oversigt over artslistor for udvalgte artsgrupper og områder omkring Lysnet.

Der blev herefter gennemført en besigtigelse i Bjerre Skov. I besigtigelsen deltog også Randers Kommune og Niels Christian Berth, der ejer den del af Bjerre Skov, som støder op til den sti, der er foreslået fra Lysnet til Bjerre Skov. Besigtigelsen blev gennemført for en konstatering af, om en sti fra Lysnet til Bjerre Skov vil give adgang til en offentlig tilgængelig markvej i skoven, som Danmarks Naturfredningsforening har anført, eller om det ikke er tilfældet, som Randers Kommune har anført.

Det kunne konstateres, at der i området i Bjerre Skov op til den foreslåede sti i en fredning af Lysnet er et kørespor, der efterfølges af et indhegnet område til afgræsning med kreaturer, som igen efterfølges af et indhegnet område med et kørespor til en offentlig tilgængelig markvej. Niels Christian Berth oplyste, at køresporet umiddelbart op til den foreslåede sti blev lavet for måske 10-12 år siden til arbejdskørsel. Der har imidlertid aldrig været offentlig adgang til området, da det indhegnede område altid har været hegnet og afgræsset, siden han købte ejendommen i 1991. Der er indgået en plejeaftale herom med Randers Kommune. Køresporet i det yderligere indhegnede område har alene været brugt af ham til transport af afgravet grus til reparation af markvejen.

Det kunne således konstateres, at der ikke er en sådan offentlig tilgængelig adgang i Bjerre Skov, som kunne begrunde den foreslåede sti fra Lysnet til Bjerre Skov, som i øvrigt ikke blev fredet for at sikre offentlig adgang og derfor ikke indeholder udlagte stier, som giver adgang til fredningen. Danmarks Naturfredningsforening anførte at ville undersøge historikken omkring adgangsforholdene til det konkrete område. Fredningsnævnet opfordrede foreningen til at få afklaret, om der ved aftaler med de berørte grundejere i Bjerre Skov vil kunne opnås aftaler om at forbinde en sti fra Lysnet til Bjerre Skov med den besigtigede offentlige tilgængelige markvej, da det må være et minimumskrav for, at det giver mening at gennemføre den foreslåede sti i en fredning af området omkring Lysnet.

Der blev herefter gennemført en besigtigelse ved overdrevene i umiddelbar nærhed af Lysnet i Randers Kommune og ved kommunegrænsen til Favrskov Kommune. I besigtigelsen deltog den berørte grundejer Svend Casper, som anførte, at han er modstander af en fredning, herunder også en fredning der begrænser sig til det umiddelbare område omkring Lysnet. Den foreslåede erstatning vil ikke dække driftstab ved en fjernelse af træerne.

Der blev herefter gennemført en besigtigelse af overdrevene ved Lindkær og Høgebjerg. I besigtigelsen deltog bl.a. de berørte grundejere David Søsted med Thomas Søsted, Bo Hansen (Highlander Holding A/S) og Povl Bitsch Høgsberg, som alle anførte at være modstandere af en fredning af overdrevene og etablering af den foreslåede sti, som vil have en stor negativ betydning for jagten. De har forståelse for overdrevenes betydning og har principielt ikke noget imod plejeaftaler. Povl Bitsch Høgsberg anførte i øvrigt, at han indtil et par år siden havde en aftale om pleje af overdrevet, men at den ophørte, da der ikke længere var dyr, som kunne bruges til plejen. Thomas Søsted henlede opmærksomheden på, at David Søsted har tilbudt at indgå aftale om fjernelse af den eksisterende energipoppel og en mindre granskov, som kan have betydning for udsigten fra Lysnet.

Der blev herefter gennemført en besigtigelse af et af de to overdrev i Høgebjerg Skov. I besigtigelsen deltog bl.a. en repræsentant for den berørte grundejer Aase Pedersen.

Bemærkninger efter mødet:

Danmark Naturfredningsforening bemærkede supplerende, at overdrevene var med i det fredningsområde, som lokalafdelingen i Favrskov i 2014 sendte til hovedafdelingen med henblik på at rejse en fredningssag. Det var en væsentlig årsag til lokalafdelingens ønske om fredning, at en af grundejerne var ved at stoppe med sin kvægbedrift på overdrevet. Der ville derfor være risiko for, at Favrskov Kommune ville få et tilsvarende problem som ved Lindkær med at få sådanne græsningsaftaler på plads for at hindre tilgroning. Der vil med en fredning endvidere være gode ordnede forhold til at etablere aftaler, der tilgodeser hensynet til biodiversitet og ikke kun til jagtbart vildt. Da fredningsforslaget for de 470 ha efterfølgende blev forelagt for Miljøstyrelsen, blev det modtaget positivt og vurderet som til fulde at leve op til intentionerne i fredningshandlingsplanen. Det er Danmarks Naturfredningsforenings opfattelse, at Miljøstyrelsens efterfølgende modstand mod fredningsforslaget er politisk begrundet. Det kan som supplement til det, der er anført af Biologisk Institut ved Københavns Universitet, fremhæves, at overdrevsområdet også er af en meget usædvanlig type på grund af det plastiske ler. Det blev i øvrigt bl.a. med henvisning til udtalelser fra medarbejdere ved Naturstyrelsen anført, at etableringen af elektriske kreaturhegn til afgræsning ikke vil forstyrre kronvildtet.

David Søsted og Thomas Søsted bemærkede supplerende, at terrænet udenfor de anlagte veje er svært fremkommeligt og det særligt i vinterhalvåret. Det må derfor formodes, at almenheden har størst interesse i at benytte området meget tæt omkring Lysnet. David Søsted er modstander af at frede overdrevet tættest på beboelsesejendommen på matr.nr. 14a Lerbjerg By, Lerbjerg. Det er et mindre område, som ikke er sammenhængende med øvrige overdrev ved Lysnet. Det indeholder ingen forskellig biotop i forhold til overdrevet

ved Lysnet. Det er meget langt væk fra Lysnet og ender blindt uden sammenhæng, og gående skal derfor tilbagelægge mere end to kilometer for at opleve området. Der ligger tæt op ad privat beboelse og vil derfor opleves som meget krænkende for privatlivets fred med besøgende gennem beboelsen. Han er endvidere modstander af at frede overdrevet ved Høgebjerg. Det er en almindelig græsmark uden særlig biotop. Marken grænser op til Povl Høgsbergs overdrev, som heller ikke er sammenhængende med øvrige overdrev ved Lysnet. Det indeholder ingen forskellig biotop i forhold til overdrevet ved Lysnet. Det er helt isoleret, og der findes inden sti eller vej til området. Povl Høgsberg anførte ved overdrevets besigtigelse, at det er vanskeligt at få aftaler om afgræsning af området, hvilket Danmarks Naturfredningsforening medgav er et generelt problem for overdrev. Jordbundsforholdene med plastisk ler vanskeliggør anlæggelse af en sti, som hurtigt vil blive ødelagt på grund af bakkens erosion. Omkostningerne til drift og vedligeholdelse vil derfor langt fra stå mål med udbyttet ved en fredning. Han er også modstander af at frede overdrevet Lindkær, som ligger op ad Lysnet, men anerkender, at der muligvis kan argumenteres for en fredning. Hvis fredningsnævnet vurderer dette, er han villig til at indgå i en dialog om det. I relation til skovområder betragter han risikoen for renafdrift og konvertering til ikke-hjemmehørende træarter som en absolut minimal risikofaktor. Hele området og særligt hans ejendom indbyder til skovoplevelser og natur, og renafdrift kræver særlige forhold og en dispensation fra Miljøstyrelsen. De naturlige kløfter og ufremkommeligheden underbygger også, at det ikke er rentabelt at høste træ og genplante i store mængder.

Povl Høgsberg bemærkede supplerende, at han er stor modstander af en fredning af overdrevene Lindkær, Høgebjerg og Tusø Skov. Den natur og flora, der er skabt gennem mange år til gavn for dyrelivet i området, må på ingen måde ødelægges ved at etablere stier og offentlig adgang til områderne.

I. Særligt om den foreslåede sti til Bjerre Skov-fredningen

Som anført i fredningsafgørelsens afsnit H blev der i december 2017 gennemført en besigtigelse i Bjerre Skov, hvor det kunne konstateres, at der ikke er en sådan offentlig tilgængelig adgang i Bjerre Skov, som kunne begrunde den foreslåede sti fra Lysnet til Bjerre Skov, som i øvrigt ikke blev fredet for at sikre offentlig adgang og derfor ikke indeholder udlagte stier, som giver adgang til fredningen. Danmarks Naturfredningsforening anførte ved besigtigelsen at ville undersøge historikken omkring adgangsforholdene til det konkrete område. Fredningsnævnet opfordrede i den forbindelse foreningen til at få afklaret, om der ved aftaler med de berørte grundejere i Bjerre Skov vil kunne opnås aftaler om at forbinde en sti fra Lysnet til Bjerre Skov med den besigtigede offentlige tilgængelige markvej, da det må være et minimumskrav for, at det giver mening at gennemføre den foreslåede sti i en fredning af området omkring Lysnet.

Danmarks Naturfredningsforening anførte efterfølgende, at der på det kort, som er på Miljøportalen, er indtegnet en vej til det sted, hvor stien er foreslået i fredningsforslaget for Lysnet. Det vil kræve en juridisk afgørelse at få afklaret, om der er tale om en vej, som i medfør af naturbeskyttelseslovens § 26 ikke må nedlægges, men forholdet kan i det mindste tages som et oplæg til, at Randers Kommune finder en løsning med grundejerne i Bjerre Skov. Danmarks Naturfredningsforening vil gerne prøve at få etableret aftaler med grundejere i Bjerre Skov om adgang til skoven. Grundejerne har alle anført, at de er interesseret i at indgå sådanne aftaler, men da det erfaringsmæssigt tager flere år at få på plads, anmodes fredningsnævnet om at fastholde stien til Bjerre Skov i en fredning af Lysnet, så muligheden for at skabe sammenhæng mellem de to fredninger bevares.

Randers Kommune anførte, at det er kommunens vurdering, at der efter naturbeskyttelseslovens § 26 er offentlig adgang via markvejen til grusgraven, men at den resterende strækning til overkørslen over Vissing Bæk, hvortil den foreslåede sti i en fredning af Lysnet skal føres, kun kan opfattes som et kørspor uden

offentlig adgang. Kommunen kan ikke påtage sig at kontakte grundejere i Bjerre Skov for at indgå aftaler om adgang til skoven, når kommunen ikke ønsker den fredning gennemført, som skal give adgang til Bjerre Skov.

J. Møder og besigtigelser om fredningsgrænsen og fredningsbestemmelserne

Projekt Lysnet fra 2008 og behandlingen af fredningsforslaget viste, at der principielt var stor tilslutning til at sikre udsigten fra Lysnet, dog således at det burde ske med udgangspunkt i de 18 ha, der var omfattet af projektet fra 2008. Som følge af denne principielle tilslutning til en udsigtsfredning besluttede fredningsnævnet at holde møder med de grundejere, som ville blive omfattet af den geografisk noget større fredning, som fredningsnævnet fandt det nødvendigt at frede til sikring af udsigten. Fredningsnævnet besluttede endvidere at holde møder med grundejerne af overdrevet Lindkær til brug for en afklaring af, om der var grundlag for at give en kommunal plejeret til overdrevet.

Møderne blev holdt i april og oktober 2018 med de af grundejerne, som tog imod fredningsnævnets tilbud om sådanne møder.

K. Et yderligere offentligt møde og efterfølgende møder og besigtigelser

Som nærmere omtalt i afgørelsens afsnit L udtrådte fredningsnævnets hidtidige ministerudpegede medlem af fredningsnævnet.

Fredningsnævnet holdt derfor et nyt offentligt møde i juni 2019. Da det nye ministerudpegede medlem ikke deltog i det offentlige møde, blev suppleanten for det ministerudpegede medlem indkaldt til deltagelse i fredningssagens fortsatte behandling, herunder møder og besigtigelser med de grundejere, som måtte ønske det. Disse møder blev holdt i august 2019. På møderne blev drøftet fredningsgrænsen og erstatninger for særlige tab ved en fredning.

L. Særligt om fredningsnævnets sammensætning og sagsbehandling

Miljøstyrelsen meddelte i december 2017 i medfør af naturbeskyttelseslovens § 35, stk. 6 tilladelse til, at det af Randers Kommune valgte medlem af fredningsnævnet for perioden 2014-2017 kunne deltage i fredningssagens behandling også efter 2017, hvor han ikke længere var kommunalt valgt medlem af fredningsnævnet.

I forbindelse med ministerudpegningen af medlemmet til fredningsnævnet for perioden 2019 – 2022 fratrådte det hidtidige ministerudpegede medlem. Det var derfor nødvendigt, at et nyt ministerudpeget medlem deltog i sagens behandling og som en konsekvens heraf også nødvendigt, at det af Randers Kommune valgte medlem for 2018 – 2021 indtrådte i sagens behandling.

Fredningsnævnet har den 15. oktober 2018 truffet afgørelse om at forlænge fristen for sagens afgørelse med 1 år indtil den 1. november 2019, jf. naturbeskyttelseslovens § 37a, stk. 3.

Fredningsnævnet har den 26. august 2019 truffet afgørelse om, at der ikke er pligt til at udarbejde en miljøvurdering af fredningsforslaget efter miljøvurderingsloven.

M. Fredningsnævnets bemærkninger og afgørelse

Det fremgår af naturbeskyttelseslovens § 33, stk. 1, at fredningsnævnet kan gennemføre fredning af bl.a. landarealer til varetagelse af de formål, der er nævnt i naturbeskyttelseslovens § 1.

Af naturbeskyttelseslovens § 1 fremgår det, at loven skal medvirke til at værne om landets natur og miljø, så samfundsudviklingen kan ske på et bæredygtigt grundlag i respekt for menneskets livsvilkår og for bevarelsen af dyre- og plantelivet. Det er anført i naturbeskyttelseslovens § 1, stk. 2, at loven tilsigter særligt at beskytte naturen med dens bestand af vilde dyr og planter samt deres levesteder og de landskabelige, kulturhistoriske, naturvidenskabelige og undervisningsmæssige værdier. Endvidere tilsigter loven særligt at forbedre, genoprette eller tilvejebringe områder, der er af betydning for vilde dyr og planter og for landskabelige og kulturhistoriske interesser. Endelig tilsigter loven særligt at give befolkningen adgang til at færdes og opholde sig i naturen samt forbedre mulighederne for friluftslivet.

Det er anført i naturbeskyttelseslovens § 38, at en fredning skal indeholde en bestemmelse om formålet med fredningen. I fredninger, der omfatter arealer inden for internationale beskyttelsesområder, skal det fremgå af formålet, at fredningen skal medvirke til at sikre en gunstig bevaringsstatus for arter og naturtyper, som områderne er udpeget for. En fredning kan gå ud på bevaring af den nuværende tilstand eller tilvejebringelse af en bestemt tilstand, der herefter skal bevares, og den kan regulere offentlighedens færdsel i området. En fredning kan indeholde de bestemmelser, herunder de påbud og forbud vedrørende arealernes anvendelse, der skønnes nødvendige, for at fredningsformålet kan opnås.

Det er fredningsnævnets opfattelse, at der er grundlag for at gennemføre en fredning af Lysnet i den udstrækning, det er nødvendigt for at genoprette udsigten fra Lysnet og skabe grundlag for at fastholde denne udsigt. Herved sikres særligt de landskabelige værdier samtidig med, at offentlighedens adgang til og færdsel i området sikres og forbedres i forhold til de nuværende forhold ved, at de nuværende stier fastholdes i fredningen og sikres mod tilgroning.

Det er som led i udsigtsfredningen og indkigget mod Lysnet nødvendigt at fjerne bevoksningen på matr.nr. 7i og 8o Jebjerg By, Ørum og matr.nr. 40d Vissing By, Vissing. Da en sådan sikring af udsigten og indkigget ikke bør kunne spoles ved en tilgroning af overdrevet på disse ejendomme og af engen og overdrevet på matr.nr. 2x Jebjerg By, Ørum, fredes disse ejendomme i den udstrækning, det er foreslået.

Lysnet er beliggende i kote 131, og fredningsgrænsen, som den fremgår af fredningskortet, findes efter en konkret vurdering af det nødvendige til sikring af udsigten fra Lysnet i øvrigt at kunne fastsættes med udgangspunkt i en højdekurve på kote 115 frem til Lindkjærvej, som er fredningsgrænsen mod syd. Fredningsnævnet har således ikke i yderligere omfang kunnet imødekomme forslag om en fredningsgrænse med udgangspunkt i en højere kote. Udgangspunktet i en højdekote på 115 fraviges dog i et vist omfang, da det dels som følge af bagvedliggende skove er tilstrækkeligt at frede langs matrikelgrænsen på matr.nr. 11d Vissing By, Vissing, dels ikke er nødvendigt at frede den del af matr.nr. 23a Vissing By, Vissing, som ved udsigten fra Lysnet er beliggende bagved udsigtshæmmende bygninger, og dels ikke er nødvendigt at lade fredningen omfatte de berørte ejendommers bygninger og havearealer.

Danmarks Naturfredningsforening rejste frednings sagen til fredning af 470 ha, men nævnte allerede på det offentlige møde, at det nok ikke var nødvendigt at frede så stort et område til opnåelse af fredningsformålene. Fredningsforslaget blev i overensstemmelse hermed efter indsigelserne mod fredningsforslaget umiddelbart begrænset til lidt over 300 ha. Det var og er fortsat fredningsnævnets opfattelse, at der ikke er grundlag for at frede så stort et areal til sikring af udsigten eller opfyldelse af de øvrige formål i fredningsforslaget,

og at den erstatning, der skal betales ved den foreslåede fredning, selv hvis Danmarks Naturfredningsforenings budgetoverslag lægges til grund, ikke findes at stå mål med den øgede beskyttelse, en fredning vil medføre. Fredningsnævnet er derfor på den baggrund og efter sagsforløbet alene indstillet på at gennemføre en fredning af de arealer, som fredningsnævnet finder det nødvendigt at frede til at genoprette udsigten fra Lysnet og skabe grundlag for at fastholde denne udsigt, mens fredningsnævnet ikke i øvrigt er indstillet på at gennemføre en fredning.

Fredningsnævnet har imidlertid principielt forståelse for Danmarks Naturfredningsforenings ønske om at gennemføre en fredning også til sikring af overdrevet Lindkær, som grænser op til fredningen. Fredningsnævnet har derfor drøftet en sikring af overdrevenes tilstand med grundejerne, som er modstandere af en fredning, men som har tilkendegivet at være indstillet på at pålægge ejendommene servitutter, som giver Favrskov Kommune en ret til at pleje overdrevene efter en plejeplan, som aftales med grundejerne, og som ikke hindrer en fortsat udnyttelse af overdrevene til jagt.

Da det er fredningsnævnets opfattelse, at formålet med en sikring af overdrevet Lindkær ikke tilsiger en offentlig adgang til overdrevet, har fredningsnævnets dialog med grundejerne ikke omfattet et sådant stiforløb, som der i øvrigt også under fredningssagens behandling er fremsat stor kritik af.

Det bemærkes i øvrigt, at ejeren af matr.nr. 21a Vissing By, Vissing har oplyst, at han ved en endelig fredningsgrænse udenom ejendommen er indstillet på for egen regning at fjerne den energipoppel og den mindre granskov, der er på den nordlige del af ejendommen tættest mod Lysnet.

Fredningsnævnet er enig med Danmarks Naturfredningsforening i, at det kunne være hensigtsmæssigt med en sti, der kunne forbinde Bjerre Skov og Lysnet. Da der imidlertid ikke er den hertil nødvendige offentlige adgang i Bjerre Skov, og da udsigten fra Lysnet mod nord genskabes ved fjernelse af beplantningen, etableres der ikke nogen ny sti i fredningen fra Lysnet og mod nordøst.

Fredningsnævnet fastsætter i øvrigt fredningsbestemmelserne som anført i det følgende afsnit N.

N. Fredningens indhold og omfang

Fredningsnævnet fastsætter herefter følgende fredningsbestemmelser med tilhørende fredningskort for ejendommene matr.nr. 2x, 7i, 8o og 12p Jebjerg By, Ørum, 11d, 23a, 40b, 40d, 43c, 85a og 85b Vissing By, Vissing samt 3v og 5cq Laurbjerg By, Laurbjerg.

§ 1 Fredningens formål

Fredningen har til formål

- at sikre og forbedre områdets landskabelige værdier, således at området fremtræder som et åbent landskab med vide udsigter,
- at sikre og forbedre områdets rekreative værdier, herunder offentlighedens muligheder for landskabs- og naturoplevelser ved at udsigter og eksisterende stiforbindelser sikres og forbedres, og
- at sikre de geologiske interesser og skabe grundlag for, at der sker en formidling heraf.

Som led i opfyldelsen af fredningsformålene sker der en sikring og forbedring af områdets naturværdier herunder ved, at de lysåbne naturtyper bevares og forbedres ved god drift og pleje.

§ 2 Fredningsområdet

Fredningsområdet afgrænses som vist på kortbilaget.

§ 3 Bevaring af området

Fredningsområdet skal bevares i sin nuværende tilstand, med mindre en tilstandsændring er påbudt eller tilladt i de følgende bestemmelser eller tillades ved dispensation fra fredningsnævnet, f.eks. i forbindelse med naturgenopretning eller rekreativ anvendelse.

§ 4 Arealernes drift og anvendelse

Arealernes drift og anvendelse skal tilrettelægges således, at fredningens formål opfyldes.

Der må kun foretages ændringer i tilstanden af naturtyper, som er beskyttet i medfør af naturbeskyttelseslovens § 3, når disse har et naturforbedrende sigte. Der må således ikke gødskes, anvendes pesticider, omlægges eller jordbearbejdes, sås eller plantes, drænes, kalkes, tilskudsfodres eller foretages udsætning eller fodring af vildt i videre ellers lovligt omfang end hidtil. Der skal som nærmere anført i § 9 ske rydninger af selvgroede krat i de beskyttede naturtyper.

Landbrugsjord i omdrift kan benyttes som hidtil. Dog er tilplantning med flerårige udsigtshæmmende afgrøder som energipil, juletræer, frugttræer og lignende og læhegn ikke tilladt.

Vildtremiser er som udgangspunkt ikke tilladt, men kan dog etableres med fredningsnævnets forudgående godkendelse, hvis fredningsnævnet vurderer, at det er uden betydning for fredningens formål.

Der kan etableres skærmende lav beplantning omkring installationer mv. ved masten ved toppen af Lysnet.

§ 5 Byggeri mv.

Der må ikke etableres nye boliger i området. Det gælder dog ikke medhjælper- og generationsskifteboliger, der lovligt kan etableres i medfør af lov om planlægning § 36, stk. 1 nr. 12.

Der må heller ikke opføres anden ny bebyggelse, herunder skure, boder, jagthytter og lignende.

Bygninger, som er nødvendige for landbrugsdriften, kan opføres i tilknytning til eksisterende bebyggelse efter godkendelse af fredningsnævnet for så vidt angår byggeriets udformning, størrelse og placering. Bestemmelsen er kun relevant for matr.nr. 11d og 85a Vissing By, Vissing, og kun hvis der i øvrigt kan opnås tilladelse efter anden lovgivning til bebyggelse helt eller delvist indenfor det fredede område.

Fredningen er ikke til hinder for midlertidig anbringelse af skurvogne eller skure, der i kortere perioder er nødvendige for naturpleje.

Fredningen er ikke til hinder for anbringelse af sædvanlige læskure for husdyr, kalveskjul, overdækket foderhæk og lignende efter fredningsnævnets godkendelse af udformning, størrelse og placering. Fredningsnævnet kan i en dispensation godkende, at læskuret efterfølgende kan flyttes efter behov uden yderligere forelæggelse for fredningsnævnet i overensstemmelse med fredningsnævnets retningslinjer i dispensationen.

Fredningen er ikke til hinder for den til landbrugsdriften nødvendige midlertidige opbevaring af gødning i markstakke.

Deponering må ikke finde sted indenfor fredningsområdet.

§ 6 Faste konstruktioner og anlæg

Der må ikke etableres faste anlæg og konstruktioner som f.eks. tårne, vindmøller, solcelleanlæg, tankanlæg, transformerstationer, master, belysning og lignende. Der må ikke føres luftledninger over arealerne.

Plejemyndigheden kan dog opsætte et udsigtstårn på toppen af Lysnet efter fredningsnævnets forudgående godkendelse af tårnets størrelse og øvrige ydre fremtræden.

Der må ikke anbringes campingvogne eller lignende, og anden teltslagning end ejerens egen periodevise teltslagning må ikke finde sted.

Etablering af sportsanlæg som golfbaner, skydebaner, motorbaner og landingsbaner for fly og helikoptere mv. er ikke tilladt.

Der må alene opsættes almindelige landbrugshegn (trådhegn) til hegning af husdyr. Usædvanlig hegning er ikke tilladt, herunder f.eks. hjortehegn og hvide træhegn (hestehegn).

Der må opsættes informationstavler til formidling af fredningen på foranledning af plejemyndigheden. På Naturstyrelsens areal kan der opstilles borde-/bænkesæt, shelters og lignende til støtte for friluftslivet.

§ 7 Terrænændringer mv.

Der må ikke foretages terrænændringer. Der må ikke fyldes op, graves af eller planeres. Råstoffer må ikke udvindes, heller ikke til eget brug.

§ 8 Offentlighedens adgang

Offentlighedens adgangs- og opholdsret i området følger af de almindelige bestemmelser i gældende love, og eksisterende stier er således åbne for offentlighedens færdsel til fods eller på cykel, jf. naturbeskyttelseslovens kapitel 4. Ridning er ikke tilladt på trampespor eller slåede brede stier.

Fredningen er ikke til hinder for, at der ved adgangsvejen fra Lindkjærvej til udsigtstoppen skiltes med begrænsninger i adgangen til motoriseret kørsel og opsættes en bom, hvis udformning og placering dog forudgående skal godkendes af fredningsnævnet.

Der sikres eksisterende stier som vist med særlig signatur på fredningskortet. Stierne kan etableres som trampespor eller slåede 1 meter brede stier. Forløbet af stien rundt om lergraven på matrikel 40d, Vissing By, Vissing kan løbende tilpasses nedskridninger af lergravens kanter.

Den eksisterende sti til Lysnet på matr.nr. 11d Vissing By, Vissing kan placeres tættere mod skellet til matr.nr. 8o Jebjerg By, Ørum efter fredningsnævnet konkrete godkendelse af placeringen. Der kan i tilknytning hertil ske en udvidelse af hegningen på matr.nr. 11d Vissing By, Vissing, dog efter fredningsnævnets konkrete godkendelse så der omvendt også sker en sikring af den begrænsede motoriserede færdsel, som fortsat vil kunne ske til Lysnet.

§ 9 Naturpleje

Plejen af områdets lysåbne, beskyttede naturtyper (særligt overdrev og enge) tilrettelægges, så den sikrer en lav vegetationshøjde ved græsningssæsonens afslutning, medmindre plejen udføres ved helårsgræsning. Der kan bevares enkelte træer og buske og mindre kratpartier foruden de kratpartier, som ikke kan fjernes som en konsekvens af naturbeskyttelseslovens § 3. Ved rydning skal ikke-hjemmehørende arter af træer og buske bekæmpes særlig konsekvent, og ny opvækst heraf skal fjernes. Det gælder særlig ahorn, gyvel, glansbladet hæg og nåletræer bortset fra enebær.

Der skal ske afvikling af udsigtshindrende beplantning som anført nærmere i § 11.

§ 10 Plejemyndighed og plejeplaner

Favrskov og Randers Kommuner er plejemyndighed for de privatejede arealer, mens Naturstyrelsen er plejemyndighed for og udfører pleje på Miljø- og Fødevarerministeriets arealer.

Såfremt en grundejer eller forpagter ikke selv ønsker at udføre pleje, har plejemyndighederne ret til, efter forudgående drøftelse med ejeren, at udføre natur- og landskabspleje på privatejede arealer til opfyldelse af fredningens formål, jf. den til enhver tid gældende bekendtgørelse om pleje af fredede arealer og tilsyn, for tiden bekendtgørelse nr. 924 af 27/06/2016.

Plejemyndighederne udarbejder en fælles plejeplan for det fredede område senest 1 år efter fredningens gennemførelse. Den første plejeplan skal gælde for højst 5 år, de senere for højst 10 år.

Plejeplanen skal udmønte fredningens formål og redegøre for plejeforanstaltninger og eventuelle detailændringer i offentlighedens adgangsret. Plejeplanen kan desuden indeholde forslag til etablering af enkle publikumsforanstaltninger.

Der skal gives grundejere, forpagtere og Danmarks Naturfredningsforening ret til at udtale sig om forslaget til plejeplan. Såfremt der er uenighed om indholdet af plejeplanen, forelægges de specifikke uenigheder for fredningsnævnet til afgørelse.

Plejemyndigheden har, uanset fredningen, som hidtil pligt til at pleje egne arealer, som er omfattet af naturbeskyttelseslovens § 3.

Overordnede retningslinjer for naturplejen fremgår af § 9.

§ 11 Særbestemmelser

For at genskabe den frie udsigt over Gudenådalen fra området omkring Lysnets toppunkt skal der ske afvikling af bevoksningen på matr.nr. 7i og 8o Jebjerg By, Ørum, og arealet skal herefter holdes fri for opvækst, som

kan forstyrre udsigten. Tilsvarende skal den selvsåede bevoksning på Naturstyrelsens areal på matr.nr. 40d Vissing By, Vissing fjernes af hensyn til udsigten, og arealet skal fremover friholdes for opvækst. Naturmæssigt værdifulde enkelttræer og mindre trægrupper, som ikke væsentligt generer den frie udsigt, kan bevares. Rydningerne skal gennemføres senest 1 år efter fredningens ikrafttræden.

Der kan på matr.nr. 11d Vissing By, Vissing ske beplantning af et yderligere læbælte omkring eksisterende bebyggelse udenom det eksisterende læbælte. Fredningsnævnet skal dog godkende beplantningen til sikring af, at det ikke har betydning for udsigten fra Lysnet. Der kan endvidere ske en nødvendig hævning af et brønddæksel på indtil en meter på ejendommen.

§ 12 Dispensation

Fredningsnævnet kan meddele dispensation fra fredningsbestemmelserne, såfremt det ansøgte ikke vil stride mod fredningens formål, jf. naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 1.

§ 13 Ophævelse af eksisterende fredning

Med gennemførelsen af nærværende fredning ophæves Overfredningsnævnets afgørelse af 12. januar 1951 (reg. nr. 01352.00) om fredning af adgangsvej og vendeplads ved Lysnetbakkens toppunkt.

O. Retsvirkninger

Fredningsnævnet foretager offentlig bekendtgørelse om sagens afgørelse og sender afgørelsen til dem, der har fået fredningsforslaget tilsendt, samt til enhver, der under sagen har givet møde for fredningsnævnet eller har fremsat ønske om underretning om sagens afgørelse, jf. naturbeskyttelseslovens § 40, stk. 2. Når der er foretaget offentlig bekendtgørelse, skal fredningsbestemmelserne overholdes af alle og enhver, jf. naturbeskyttelseslovens § 41, stk. 1.

Fredningsnævnet lader fredningsbestemmelserne tinglyse på de pågældende ejendomme, jf. naturbeskyttelseslovens § 40, stk. 3.

Hvis fredningsnævnets afgørelse begrænser fredningsbestemmelserne i forhold til fredningsforslaget, oprettholdes forslaget retsvirkninger om, at der efter den offentlige bekendtgørelse af fredningssagens rejsning ikke må foretages noget, som strider mod de foreslåede fredningsbestemmelser, indtil Miljø- og Fødevarerklagenævnet har truffet afgørelse i sagen, jf. naturbeskyttelseslovens § 41, stk. 2.

Fredningsnævnet har samtidig med denne afgørelse om fredning truffet afgørelse om erstatning og godtgørelse i anledning af fredningen. Da den samlede erstatning og godtgørelse overstiger 500.000 kr., skal Miljø- og Fødevarerklagenævnet efterprøve fredningsnævnets afgørelse om fredning og fredningsnævnets afgørelse om erstatning og godtgørelse, uanset om afgørelserne påklages, jf. naturbeskyttelseslovens § 42.

P. Klagevejledning

Denne afgørelse kan i medfør af naturbeskyttelseslovens § 43 påklages til Miljø- og Fødevareklagenævnet. Klage kan indgives gennem Klageportalen, som findes på Miljø- og Fødevareklagenævnets hjemmeside www.naevneneshus.dk.

Klagefristen er 4 uger fra den dag, afgørelsen er meddelt. Er afgørelsen offentligt bekendtgjort, regnes klagefristen dog altid fra bekendtgørelsen, jf. naturbeskyttelsesloven § 43, jf. § 87. Klagefristen udløber ved midnat på dagen for klagefristens udløb. Hvis klagefristen udløber på en lørdag eller en helligdag, forlænges fristen til den følgende hverdag.

Klageberettiget er ejere og brugere, der skal have afgørelsen tilsendt samt enhver, der under sagen har givet møde for nævnet eller har fremsat ønske om underretning om sagens afgørelse, samt statslige og kommunale myndigheder, hvis interesser berøres af forslaget, samt organisationer m.v., som antages at have en væsentlig interesse i forslaget, jf. naturbeskyttelseslovens § 43, stk. 2.

Miljø- og Fødevareklagenævnet skal som udgangspunkt afvise en klage, der kommer uden om Klageportalen, hvis der ikke er særlige grunde til det. Hvis du ønsker at blive fritaget for at bruge Klageportalen, skal du sende en begrundet anmodning til den myndighed, der har truffet afgørelse i sagen. Myndigheden videregiver herefter anmodningen til Miljø- og Fødevareklagenævnet, som træffer afgørelse om, hvorvidt din anmodning kan imødekommes.

Yderligere oplysninger om klage til Miljø- og Fødevareklagenævnet findes på nævnets hjemmeside www.naevneneshus.dk.

Fredningsnævnets afgørelse i Favrskov Kommune er truffet af Martin Møller-Heuer (formand), Bjarne Golles (ministerudpeget medlem) og Kurt Andreassen (kommunalt valgt medlem).

Fredningsnævnets afgørelse i Randers Kommune er truffet af Martin Møller-Heuer (formand), Bjarne Golles (ministerudpeget medlem) og Henrik Leth (kommunalt valgt medlem).

Martin Møller-Heuer